

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Dagmara Woźniakowska-Fajst

**Prawne możliwości walki
ze zjawiskiem stalkingu**

*Analiza regulacji prawnych w ustawodawstwie państw obcych
oraz opinia o wprowadzeniu do polskiego porządku prawnego
przepisów kryminalizujących to zjawisko*

Warszawa 2009

Spis treści

Wstęp	1
1. Czym jest <i>stalking</i> ?	2
2. Skala zjawiska i konsekwencje dla ofiar	7
2.1. Skala zjawiska	7
2.2. Konsekwencje dla ofiar	9
3. Stalking w ustawodawstwie innych państw	10
3.1. Austria	11
3.2. Niemcy	12
3.3. Belgia	14
3.4. Dania	15
3.5. Irlandia	16
3.6. Malta	17
3.7. Holandia	19
3.8. Wielka Brytania	19
3.9. Włochy	20
3.10. Stany Zjednoczone	21
3.11. Kanada	24
3.12. Podsumowanie	25
4. Prawne możliwości walki ze zjawiskiem stalkingu w świetle prawa polskiego .	27
4.1. Przepisy prawa materialnego	27
4.2. Zakaz zbliżania się, nakaz powstrzymania się od określonych działań ..	34
5. Opinia o wprowadzeniu do polskiego porządku prawnego przepisów kryminalizujących zjawisko stalkingu	35
5.1. Zalety kryminalizacji stalkingu	36
5.2. Zagrożenia związane z kryminalizacją stalkingu	37

Wstęp

O zjawisku *stalkingu* zaczęło się mówić głośno w latach osiemdziesiątych gdy niebezpieczne, agresywne zachowania prześladowców dotknęły znane osoby ze świata artystycznego, doprowadzając do poważnego zagrożenia ich bezpieczeństwa lub nawet utraty życia. Ofiarami stalkerów padli m.in. John Lennon (Mark David Chapman śledził każdy krok uwielbianego artysty, by zastrzelić go w końcu na ulicy przed domem)¹, aktorka Rebeka Schäffer (Robert Bardo śledził ofiarę przez trzy lata, nachodząc ją na planie filmowym)², czy miss Polski Agnieszka Kotlarczyk (prześladowca utrzymywał, że miss była jego księżniczką, a on zaś jej krasnoludkiem)³. John Hinckley (junior) śledził aktorkę Jodie Foster, zabiegając o jej względy. Po odmowie, dokonał nieudanego zamachu na prezydenta Ronalda Reagana wysyłając przedtem list, w którym pisał: "Będiesz ze mnie dumna. Miliony Amerykanów będą mnie – będą nas kochać".⁴

Wymienione powyżej zdarzenia dały impuls do prowadzenia badań naukowych nad zjawiskiem *stalkingu*. Nagłośnienie zjawiska wzbudziło niepokój społeczny, co z kolei przyczyniło się do wydania prawa antystalkingowego m.in. we wszystkich 50 stanach USA, w Kanadzie, Australii i dziewięciu państwach Unii Europejskiej⁵.

---

¹ F. Pakes, J. Winstone: "Psychology and Crime", Willan Publishing, 2007 r., str. 116

² A. Szkot: "Jak psychofani prześladują gwiazdy", na stronie internetowej dziennik.pl, http://www.dziennik.pl/magazyn-dziennika/article385272/Jak_psychofani_przesladuja_gwiazdy.html, lipiec 2009 r.

³ ze strony internetowej: <http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=282>, lipiec 2009 r.

⁴ B. Hołyst: „Psychologia kryminalistyczna”; Lexis Nexis, Warszawa 2004 r., str. 736

⁵ Omawiając problematykę ustawodawstwa antystalkingowego w Europie korzystam z opracowania: „Protecting women from the New crime of stalking: a comparison of legislative approaches within the European Union”. Jest to opracowanie, które powstało dla Komisji Europejskiej w wyniku realizacji projektu DAPHNE 05-1/125/W. Raport końcowy dostępny jest na stronie internetowej: http://stalking.medlegmo.unimo.it/RAPPORTO_versione_finale_011007.pdf.

W latach 2006-2007 jako przedstawicielka Polski brałam udział w opracowaniu ww. raportu przedstawiając prawne możliwości walki ze zjawiskiem *stalkingu* w Polsce. Redaktorami raportu byli profesorowie z Uniwersytetu w Modenie, działający w Modena Group of Stalking. Wiosną 2009 r. Modena Group of Stalking przygotowując się do realizacji kolejnego projektu przeprowadziła konsultacje wśród przedstawicieli wszystkich państw UE biorących udział w sporządzeniu poprzedniego raportu, zwracając się z zapytaniem czy od czasu publikacji raportu w ich ustawodawstwach krajowych miały miejsce jakieś zmiany legislacyjne dotyczące *stalkingu*. W

Naturalnie nie każdy przypadek prześladowania na tle emocjonalnym kończy się tak dramatycznie jak powyżej wspomniane historie, jednak wyniki różnych badań pokazują, że ofiarami stalkerów pada od kilku do kilkunastu procent ludzi.⁶ W ostatnim roku media szeroko komentowały sprawę warszawskiej dentystki Andżeliki Krupskiej, która przez ponad rok była dręczona przez byłego pacjenta, który natrętnie wyznawał jej swoją miłość, ale także groził jej znajomym, próbował wtargnąć do jej domu i uszkodził samochód znajomego.

1. Czym jest *stalking*?

Stalking tym różni się od admiracji, że jest zachowaniem, którego ofiara sobie nie życzy. W języku polskim nie ma wyrażenia, które byłoby adekwatnym tłumaczeniem angielskiego słowa *stalking*. Słownik angielski tłumaczy czasownik *to stalk* jako „zdecydowane, dumne lub pełne złości kroczenie długimi krokami” oraz (co zapewne jest znaczeniem bardziej adekwatnym w kontekście zachowania stalkera): „ciche tropienie człowieka lub zwierzęcia w celu schwytania go lub zabicia”⁷. M. Szpond wskazuje, że w oxfordzkim słowniku czasownik *to stalk* odnosi się jedynie do zwierzyny⁸, słownik Langmana wskazuje wyraźnie także na człowieka jako ofiarę tropienia.

W słowniku Langmana także znaleźć można także wyjaśnienie słowa *stalking* jako „przestępstwo polegające na śledzeniu kogoś przez jakiś czas w celu zmuszenia tej osoby do seksu lub zabicia jej” oraz słowa *stalker* jako „przestępcy, który śledzi kobietę przez jakiś czas w celu zmuszenia jej do seksu albo zabicia jej”⁹. Te dwie

---

porównaniu z rokiem 2007 jedyną zmianą było wejście w życie przepisu kryminalizującego stalking we Włoszech, co zostało uwzględnione w niniejszym opracowaniu.

⁶ W USA stwierdzono, że ofiarami stalkerów pada 8% kobiet i 2% mężczyzn (za: Brunon Hołyst: „Psychologia kryminalistyczna”, str. 732), we Włoszech mówi się, że przestępstwo to dotknęło 20% badanych, zaś jedyne badania pilotażowe w Polsce pokazały, że ofiarami stalkingu padło 12,5% Polaków. (ze strony internetowej Observatorio Nazionale Stalking: <http://www.stalking.it/page.php?area=6&sez=28>, lipiec 2009 r.)

⁷ Longman Dictionary of Contemporary English, Third Edition, Longman Group Ltd, 1995, str. 1395

⁸ M. Szpond: „Kryminologiczna problematyka stalkingu”. Niepublikowana praca magisterska w posiadaniu autorki, str. 3.

⁹ Longman Dictionary..., str. 1395

ostatnie definicje słownikowe nie oddają w pełni istoty zjawiska stalkingu, definiując je znacznie płycej niż prawo czy psychologia.

Amerykański słownik prawniczy¹⁰ definiuje *stalking* jako „1. Akt śledzenia kogoś ukradkiem 2. Przestępstwo polegające na śledzeniu lub krążeniu w pobliżu (*loitering*) jakiejś osoby, zazwyczaj ukradkiem, w celu zdenerwowania lub nękania tej osoby lub popełnienia kolejnego przestępstwa, np. napaści lub pobicia.”

Z kolei słownik angielsko-polski mówi, że *to stalk* oznacza „tropić, podchodzić, śledzić, prześladować”, a *stalker* przetłumaczony został jako „prześladowca”¹¹.

Wydaje się, że słowo *stalking* zaczyna wchodzić do języka polskiego nietłumaczone, wymawiane jednak po polsku. Jest to podyktowane zapewne tym, że jakkolwiek precyzyjny polski odpowiednik jest znacznie dłuższy, a więc trudniejszy do używania w potocznym języku. M. Szpond proponuje słowo „**osaczać**” (opisywane w „Słowniku języka polskiego”: otaczać, okrążyć ze wszystkich stron, uniemożliwiający wydostanie się; wpędzać kogoś w zasadzkę, w matnię)¹² albo też słowo „**nękać**” (według „Słownika języka polskiego”: „ustawicznie dręczyć, tropić, niepokoić (czymś) kogoś; dokuczać komuś, nie dawać chwili spokoju”¹³). Słowa owe wydają się trafnie oddawać istotę *stalkingu*, jednak w języku polskim oznaczają szersze spektrum zachowań i żadne z nich nie definiuje precyzyjnie rozważanego zjawiska.

W odniesieniu do zjawiska *stalkingu* spotkać można się także z określeniami „przemoc emocjonalna”¹⁴ (co jest bardzo szerokim pojęciem), „nękanie na tle emocjonalnym”, „uporczywe nękanie”¹⁵, „prześladowanie na tle emocjonalnym”.

W Europie zjawisko stalkingu ma różne nazwy, najczęściej jednak jest to słowo *stalking* (w krajach anglosaskich) oraz słowa, które w danym języku odpowiadają

---

¹⁰ Black's Law Dictionary, West Group, St. Paul, Minn, 2000 r., str. 1135

¹¹ Wielki słownik polsko-angielski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Oxford University Press, 2002 r., str. 1138

¹² M. Szpond: „Kryminologiczna problematyka...”, str. 4.

¹³ tamże, str. 4.

¹⁴ N. Osica: „O stalkingu szerzej”; w: Niebieska Linia 3/56/2008, str. 9-11

¹⁵ M. Szpond: „Stalking – nękanie”, strona internetowa: <http://www.kobietaiprawo.pl/stalking--nekanie.html> z dnia 10.03.2009 r.

znaczeniu słowa *stalking* (np. w Austrii, Belgii, Danii, Francji, Holandii, Słowenii czy Szwecji). Druga grupa to kraje, w których *stalking* określa się mianem „prześladowania/nękania” (*harrasment*) w języku narodowym (Cypr, Czechy, Estonia, Finlandia, Niemcy, Grecja, Węgry, Włochy, Litwa, Luksemburg, Malta, Portugalia, Słowacja i Hiszpania).¹⁶

Stalking podobnie jak przemoc w rodzinie i mobbing, zalicza się do tzw. „**przemocy emocjonalnej**”. Jest to „ingerencja (działanie lub zaniechanie) w psychikę drugiej osoby, skierowana przeciwko jej emocjom, wywołująca negatywne dla niej skutki (zarówno jednorazowe, jak i odsunięte w czasie)”¹⁷. **Przemoc emocjonalna nie ma nigdy charakteru jednorazowego.**

Stalking najczęściej wyraża się w takich zachowaniach, jak:

- wydzwanianie, głucho telefony, wydzwanianie po nocach,
- kręcenie się w okolicy domu ofiary,
- nawiązywanie kontaktu za pomocą osoby trzeciej,
- wypytywanie o ofiarę w jej otoczeniu,
- stanie pod drzwiami/domem/pracą,
- wysyłanie listów, maili, smsów, prezentów,
- składanie w czyimś imieniu zamówień np. pocztowych,
- milczące wystawanie,
- pozostawianie wiadomości pod drzwiami/na poczcie głosowej,
- śledzenie/ kontrolowanie ofiary,
- oszczerstwa (rozsyłanie fałszywych informacji, plotek),
- włamania do domu/samochodu ofiary,
- kradzież rzeczy należących do ofiary
- nękanie rodziny i przyjaciół ofiary
- napaści i pobicia rodziny i przyjaciół ofiary.

---

¹⁶ „Protecting women...”; str. 10-11.

¹⁷ G. Wrona: „Definicja przemocy emocjonalnej w aspekcie prawnym i psychologicznym”, w: „Przemoc emocjonalna”, Materiały z konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Ofiar Przestępstw, Bytów, 22 lutego 2008 r., Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2008 r., str. 26-27

Główny problem z zapewnieniem ofierze stalkera odpowiedniej ochrony prawnej polega na tym, że niektóre z wyżej wymienionych zachowań są przestępstwami, a niektóre (np. wystawanie pod domem czy zasypywanie ofiary niechcianą korespondencją) nie są przez prawo zakazane, tym niemniej powtarzane wielokrotnie niosą dla ofiary dotkliwe konsekwencje, którym nie można przeciwdziałać na drodze prawa karnego. **Tragedia ofiar stalkingu polega na tym, że prześladowca może je zastraszyć, zmusić do zmiany zwyczajów, planów, życia w nieustannym lęku oraz spowodować ogromne nieraz cierpienia psychiczne poprzez działania, które są prawnie indyferentne.**

Istotne jest także (o czym będzie mowa także w dalszej części raportu), że działania stalkera w istocie wcale nie muszą być podyktowane złościwością czy chęcią dokuczenia ofierze (w wielu ustawodawstwach złościwy zamiar stalkera jest warunkiem *sine qua non* kryminalizacji stalkingu). Czasami prześladowca działa z dobrymi intencjami (chęć zdobycia miłości ukochanej osoby), a tym niemniej zachowanie stalkera jest przerażające dla ofiary.

Psychologowie, prawnicy i kryminolodzy badający zjawisko stalkingu posługują się wieloma jego definicjami. Według definicji amerykańskiego psychologa J. Reid Meloy'a **stalking jest formą złościwego i powtarzającego się prześladowania i dokuczania drugiej osobie, przy czym zachowanie to wzbudza w pokrzywdzonym poczucie zagrożenia.**¹⁸ M. Szpond w swojej pracy przywołuje także inne definicje amerykańskie: w badaniach dotyczących przemocy wobec kobiet¹⁹ zjawisko stalkingu zostało zdefiniowane jako „**ciąg działań, skierowanych przeciw określonej osobie, cechujący się zauważalną, fizyczną bliskością, niepożądanym komunikowaniem się czy też werbalnie wyrażonymi, pisemnymi lub dorozumianymi groźbami albo uwidoczniającego się kombinacją**

---

¹⁸ F. Winter: „Stalking” – nowe zjawisko? Jak pomagać pokrzywdzonym starkingiem? Model rozwiązań systemowych z Bremę/Niemcy”, Materiały z konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Ofiar Przestępstw, Bytów, 22 lutego 2008 r., Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2008 r., str. 60

¹⁹ Stalking and Domestic Violence : The Third Annual Report to Congress under the Violence Against Women Act, Violence Against Women Grants Office, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice, pobrane ze strony <http://www.ojp.usdoj.gov/vawgo>, październik 2005, za: Marcin Szpond: „Kryminologiczna problematyka...”, str. 8

wymienionych wyżej zachowań, który wywołuje strach u rozsądnej osoby”²⁰; Lambèr Royackers twierdzi, że „stalking jest forma psychicznej napaści, w której sprawca w sposób powtarzalny i niepożądany przez ofiarę, burząc jej spokój, wdiera się do sfery prywatności tejże osoby, z którą nic go nie łączy (albo już nie łączy) z pobudek wskazujących na uczuciowe podłoże działań”²¹; D. Westrupp, mówi, że „stalking jest zbiorem zachowań (constellation of behavior), które: a) są powtarzalnie i bezpośrednio kierowane do określonej osoby (celu); b) postrzegane są przez nią (cel) jako niepożądane i natrętne; c) wyzwalają u nękaney osoby niepokój lub strach”.²²

Doktryna niemiecka z kolei, opisuje zjawisko stalkingu poprzez wskazanie na szereg jego cech:

1. Pierwszą cechą jest **powtarzalność określonych zachowań sprawcy wobec pokrzywdzonego**. Pojedyncze zachowanie może nie wywołać poczucia zagrożenia u osoby, wobec której jest ono podejmowane. Dopiero po wielokrotnym wystąpieniu tego rodzaju zachowań osoba ta może czuć się zagrożona.

2. Drugim znamieniem stalkingu jest **reakcja osoby pokrzywdzonej** na zachowanie się wobec niej stalkera. Aby mówić o stalkingu, konieczne jest by działania podejmowane przez sprawcę wywoływały u ofiary lęk, obawę, poczucie zagrożenia.

3. Kolejnym elementem *modus operandi* stalkera jest **kontekst**, który jednocześnie jest zasadniczym motywem jego działania. Stalking jest zjawiskiem, które często

---

²⁰ “a course of conduct directed at a specific person that involves repeated visual or physical proximity, nonconsensual communication, or verbal, written or implied threats, or a combination thereof, that would cause a reasonable person fear”, tłumaczenie na język polski za: Marcin Szpond: „Kryminologiczna problematyka...”, str. 8

²¹ “a form of mental assault, in which the perpetrator repeatedly, unwantedly, and disruptively breaks into the life-world of the victim, with whom he has no relationship (or no longer has), with motives that are directly or indirectly traceable to the affective sphere.” tłumaczenie na język polski za: Marcin Szpond: „Kryminologiczna problematyka...”, str. 9

²² D. Westrupp, Applying Functional Analysis to Stalking Behavior, [w:] The Psychology of Stalking : Clinical and Forensic Perspectives, pod red. J. Reid’a Meloy’a, Academic Press, San Diego 1998, s. 276-277, za: Marcin Szpond: „Kryminologiczna problematyka...”, str. 9

towarzyszy stosunkom między byłymi małżonkami, partnerami, narzeczonymi, po rozpadzie związku. Może występować w środowisku rodzinnym, będąc elementem przemocy domowej. Znane są przypadki stalkingu w miejscu pracy i w kręgach znajomych. Częstym motywem działania stalkera jest zazdrość, nieodwzajemnieni uczuć, złość, zdrada małżeńska, zaburzenia psychiczne.²³

2. Skala zjawiska i konsekwencje dla ofiar

2.1. Skala zjawiska

Wyniki badań mających na celu oszacowanie skali zjawiska stalkingu różnią się w poszczególnych państwach, gdzie takie badania były prowadzone. Zapewne wpływ na tę rozbieżność ma przyjęta przez badaczy definicja stalkingu, metodologia badań, dobór i wielkość próby, ale także różny temperament mieszkańców tych państw.

B. Hołyst podaje, że w USA na 245 milionów mieszkańców rocznie 1,4 miliona osób staje się ofiarami stalkerów, z czego 1 milion to kobiety. Ryzyko stania się ofiarą w ciągu życia wynosi dla kobiet 8%, a dla mężczyzn 2%.²⁴

W Anglii i Walii 12% badanych przyznało, że doświadczyli powtarzającego się nękania, a w Szwecji odsetek ten wyniósł 9%, z czego trzy czwarte stanowiły kobiety.²⁵ Inne brytyjskie badania pokazały, że ofiarami stalkingu czuło się 19% badanych kobiet i 12% badanych mężczyzn.²⁶

---

²³ F. Winter: „Stalking” – nowe zjawisko? ...”, str. 61

²⁴ B. Hołyst: „Psychologia kryminalistyczna”, str. 732

²⁵ „Stalking in Sweden. Prevalence and prevention”, The Swedish National Council for Crime Prevention, Edita Norstedts, 2006 r., str. 8-9.

²⁶ F. Pakes, J. Winstone: “Psychology...”, str. 120

W Niemczech 11,6% respondentów oświadczyło, że byli ofiarami stalkingu co najmniej raz w życiu. Ok. 85-87% ofiar było kobietami, a w połowie przypadków sprawcy nękali byłych partnerów lub po rozpadzie ich związku.²⁷

Badania włoskie pokazały, że 20 % badanych doświadcza lub doświadczyło aktów charakteryzujących stalking. W 80 % ofiarą jest kobieta. W 90 % przypadków istnieje relacja znajomości między ofiarą a napastnikiem. W 50 % przypadków napastnikiem jest partner (mąż, narzeczony, kochanek, sympatia) lub były partner. Średni okres prześladowania wynosi 1,5 roku²⁸.

W Polsce zostały przeprowadzone jedne tylko większe badania w 2006 r.²⁹ Okazało się, że **12 % badanych jest lub było ofiarą aktów stalkingu**. W 88% przypadków istnieje relacja znajomości między napastnikiem a ofiarą (w 58% przypadków napastnikiem był partner/ka). **W tym miejscu należy podnieść kwestię konieczności przeprowadzenia szerszych badań nad tym zjawiskiem w Polsce**, aby rzetelnie ocenić jego skalę, charakterystykę pokrzywdzonych, ich postawę w czasie borykania się z problemem nękania (czy szukali pomocy prawnej, czy podejmowali jakiegokolwiek działania nieformalne), ewentualnie rodzaj otrzymanego wsparcia od organów ścigania, a także specyfikę działań podejmowanych przez stalkerów w Polsce.

Z powyższych badań wynikają także dwa spostrzeżenia, jednakowe we wszystkich krajach, gdzie prowadzono badania: ofiarami stalkingu padają częściej kobiety niż mężczyźni, a ponadto zjawisko stalkingu najczęściej ma miejsce między osobami blisko ze sobą związanymi emocjonalnie: aktualnymi lub byłymi partnerami (ok. połowy przypadków)³⁰. Nie można zapominać, że z tego względu istnieje silny związek między nękaniami na tle emocjonalnym, a przemocą domową, a wiele cech charakteryzujących ofiary i sprawców jest wspólne dla obu tych zjawisk. Ponadto

---

²⁷ „Protecting women...”, str. 87.

²⁸ ze strony internetowej Observatorio Nazionale Stalking: <http://www.stalking.it/page.php?area=6&sez=28>, lipiec 2009 r.

²⁹ Justyna Skarżyńska-Sernaglia: „Stalking w Polsce – występowanie i charakterystyka zjawiska” ze strony internetowej Psychologia.net: <http://psychologia.net.pl/artukul.php?level=415> sierpień 2009 r. (próba 2000 osób).

³⁰ F. Pakes, J. Winstone: “Psychology...”, str. 121

wiele kobiet cierpiących z powodu przemocy domowej obawia się odejścia od sprawcy, lękając się właśnie kontynuowania przez niego przemocy w formie stalkingu.

Poza kryterium płci, w grupie ryzyka stania się ofiarą stalkingu znajdują się przede wszystkim osoby młode, samotne, studenci³¹ oraz osoby zawodowo spotykające się z wieloma osobami, takie jak lekarze, prawnicy, nauczyciele.³²

2.2. Konsekwencje dla ofiar

Analiza rozwiązań legislacyjnych dotyczących zjawiska stalkingu nie pozostawia miejsca na refleksje o wpływie nękania na tle emocjonalnym na psychikę ofiary. Jednakże niezmiernie istotne jest wspomnienie pokrótce o tym, jak wielkie spustoszenia w psychice pokrzywdzonych czynią działania stalkera. Nawet, gdy ten nie dopuszcza się żadnych czynów zakazanych przez prawo, ale nieustannie otacza swoją niechcianą uwagą ofiarę, powodując, że staje się ona zaszczuta i przerażona. Dla przykładu badania niemieckie³³ wskazują, że:

- 90% ofiar stalkingu zmienia swoje zachowanie w relacjach z innymi ludźmi;
- 83% ofiar stalkingu wykazuje podwyższony poziom lęku;
- 70% ofiar stalkingu opowiada o zmianach w życiu prywatnym;
- ponad 50% ofiar zmienia miejsce pracy lub w ogóle przestaje pracować;
- ponad 33% ofiar odczuwa skutki traumatycznych przeżyć tj. ciężar psychiczny oraz zaburzenia nimi wywołane;
- 25% ofiar stalkingu szuka pomocy lekarza albo terapeuty;
- 25% ofiar stalkingu ma poważne myśli samobójcze;
- 20% ofiar stalkingu ze względów zdrowotnych musiało przestać pracować;

---

³¹ tamże, str. 120

³² B. Hołyst: „Psychologia kryminalistyczna”, str. 733

³³ badania przeprowadzone w północnozachodnich Niemczech przez Franka Wintera z Taeter-Opfer-Ausgleich w Bremie (TOA Bremen).

- 39% ofiar stalkingu w wyniku bezradności zmienia miejsce zamieszkania.

W literaturze brytyjskiej zwraca się uwagę na to, że ofiara stalkingu żyje w nieustannym strachu nie tylko o własne bezpieczeństwo, ale także o bezpieczeństwo osób najbliższych. Ciągła obawa rzuca cień na całe życie pokrzywdzonego i odwraca jej uwagę i energię od innych istotnych spraw życiowych, a nawet traci pracę. 59% badanych deklaroowało, że zaczęli unikać pewnych miejsc i osób, 35% rzadziej wychodziło z domu, a 42% podjęło działania w celu zwiększenia własnego bezpieczeństwa. Jeżeli chodzi o skutki psychiczne to u 77% badanych w Wielkiej Brytanii ofiar stalkingu zdiagnozowano zaburzenia psychiczne, przede wszystkim związane ze stanami depresyjnymi i ciągłym lękiem.³⁴

Autorka polskich badań J. Skarżyńska-Sernaglia podaje, że „u 62% ofiar doświadczenie stalkingu wpłynęło negatywnie na ich życie i zdrowie, wywołując poczucie zagrożenia, niepokój, zaburzenia psychosomatyczne i problemy w relacjach interpersonalnych (skutki psychiczne i relacyjne), w tym: zaburzenia niepokoju (ataki paniki, fobie itp.) – u 49% ofiar, zaburzenia snu, zaburzenia odżywiania itp. – u 22% ofiar, zmiany lub trudności w kontaktach interpersonalnych – u 57 % ofiar”³⁵.

3. Stalking w ustawodawstwie innych państw

Analizując prawną definicję stalkingu w państwach, w których istnieje ustawodawstwo antystalkingowe zauważa się ogromną rozpiętość kryteriów wykorzystywanych dla opisu tego zjawiska. Trudno jest także mówić o jakimś dominującym wzorcu. Definicje w poszczególnych ustawodawstwach różnie określają (bądź niekiedy w ogóle nie biorą pod uwagę) takie kryteria jak liczba i powtarzalność czynów sprawcy, intencje i zamiar stalkera, czy kwestię subiektywnych uczuć ofiary (np. odczuwanie lęku czy obawy). Analizie zostało poddane ustawodawstwo Stanów Zjednoczonych, Kanady, oraz dziewięciu państw

---

³⁴ F. Pakes, J. Winstone: „Psychology...”, str. 121-122

³⁵ Justyna Skarżyńska-Sernaglia: „Stalking w Polsce...”

członków Unii Europejskiej, które posiadają tego rodzaju regulacje prawne. Ustawodawstwo antystalkingowe istnieje także w Australii³⁶ (nie zostało omówione w niniejszym opracowaniu ze względu na to, że w każdym z ośmiu stanów istnieje odrębne ustawodawstwo, jednak koncepcje tych ustawodawstw nie wnoszą już nic nowego w stosunku do omówionych w opracowaniu konstrukcji prawnych) i od 2000 r. w Japonii³⁷. W Europie ustawodawstwo antystalkingowe istnieje w dziewięciu państwach: Austrii, Belgii, Danii, Niemczech, Irlandii, na Marcie, w Holandii, w Wielkiej Brytanii i we Włoszech.

3.1. **Austria**³⁸

W Austrii stalking jest penalizowany w artykule 107a Kodeksu karnego, który obowiązuje od 1 lipca 2006 r.

Konieczne jest występowanie **uporczywości zachowania**. Prawo nie określa jednak minimalnej liczby zachowań. Ważny jest ogólny zamiar sprawcy (*dolus eventualis*), by kontynuować swoje zachowanie. Gdy dowiedziony zostaje zamiar, nawet jednorazowe zachowanie może być karalne.

Dla zaistnienia przestępstwa nie ma znaczenia jaki wpływ zachowanie stalkera miało na ofiarę ani też jej reakcja. O ile tylko można racjonalnie powiedzieć, że zachowanie mogło mieć nieakceptowalny wpływ na styl życia ofiary, można stosować art. 107a k.k.

Prawo karne penalizuje cztery formy **uporczywego nachodzenia** (*pursuit* - pogoń, pościg)

1. szukanie bliskości/kontakt z ofiarą;

---

³⁶ E. Ogielvie: „Stalking: Legislative, Policing and Prosecution Patterns in Australia, Australian Institute of Criminology Research and Public Policy Series No. 34, 2000 r.

³⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Stalking>, lipiec 2009 r.

³⁸ „Protecting women...”, str. 41-42.

2. kontaktowanie się z ofiarą za pomocą środków telekomunikacji, innych środków komunikacji albo poprzez osobę trzecią;
3. zamawianie towarów lub usług na rzecz ofiary korzystając z jej danych osobowych;
4. nakłanianie innych osób do kontaktów z ofiarą poprzez korzystanie z jej danych osobowych;

Sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku.

Z chwilą zgłoszenia policji przestępstwa stalkingu postępowanie toczy się **z urzędu**, jednakże w wypadkach gdy sprawca kontaktuje się z ofiarą za pomocą środków telekomunikacji, innych środków komunikacji lub poprzez osobę trzecią, ściganie może zostać podjęte wyłącznie **na wniosek pokrzywdzonego**.

Zgodnie z prawem austriackim ofiara stalkingu może korzystać równolegle z ochrony prawa karnego i cywilnego. Na drodze procesu cywilnego pokrzywdzony może żądać wydania **nakazu powstrzymania się sprawcy od pewnych działań**. Nakaz wiąże sprawcę, a jego przestrzeganie może być egzekwowane przez policję.

W celu ochrony ofiar stalkingu przed wtórną wiktyimizacją austriacki Kodeks postępowania karnego zapewnia możliwość udzielenia im wsparcia psychologicznego i pomocy prawnej.

3.2. Niemcy³⁹

W Niemczech stalking jest penalizowany w artykule 238 Kodeksu karnego, który obowiązuje od wiosny 2007 r. W prawie niemieckim możliwe jest także przeciwdziałanie stalkingowi za pomocą prawa cywilnego: ustawy „O przeciwdziałaniu przemocy”, która obowiązuje od 1 stycznia 2002 r.

Stalking jest:

---

³⁹ tamże, str. 49-50.

1. Umyślnym działaniem sprawcy, charakteryzującym się zamiarem bezpośrednim;
2. ciągiem czynów podejmowanych w okresie **co najmniej jednego miesiąca**;
3. w ramach działania sprawcy dochodzi do **co najmniej 10 czynów** o podobnym charakterze i natężeniu;
4. skutkiem działania sprawcy jest stosowna reakcja psychofizyczna osoby pokrzywdzonej (odczuwanie zagrożenia, lęku);
5. zachowanie stalkera ma określone podłoże emocjonalne wobec osoby pokrzywdzonej, kontekst i motyw działania.

Niemieckie prawo karne nie wspomina jednak nic o zamiarze sprawcy.

Karalne jest nękanie poprzez:

1. Szukanie bliskości fizycznej;
2. Używanie środków telekomunikacyjnych, innych środków komunikacji albo osób trzecich w celu nawiązania kontaktu;
3. używanie danych osobowych ofiary w celu zamawiania na rzeczy i usług oraz nakłanianie innych osób do kontaktowania się z ofiarą.
4. grożenie utratą życia, zdrowia, wolności ofiary bądź osób jej bliskich;
5. dopuszczenie się innego porównywalnego zachowania i naruszania wolności osobistej ofiary.

Sprawca podlega karze grzywny albo karze pozbawienia wolności do 3 lat.

Gdy sprawca powoduje ciężkie obrażenia ciała lub zagrożenia życia ofiary lub osób jej najbliższych kara pozbawienia wolności do 10 lat.

Gdy sprawca powoduje śmierć ofiary lub osoby najbliższej – podlega karze pozbawienia wolności od lat 3.

Przestępstwo może być ścigane z urzędu w razie zagrożenia interesu publicznego.

Wprowadzona wcześniej ustawa „O przeciwdziałaniu przemocy” daje ofierze stalkingu możliwość wnioskowania do sądu cywilnego o nakaz powstrzymania się sprawcy od kontaktów osobistych, telefonicznych i za pomocą innych środków telekomunikacyjnych, w sytuacji, gdy „osoba bezprawnie i umyślnie niepokoi inną

osobę wbrew jej woli przez powtarzające się śledzenie jej albo kontaktowanie się za pomocą środków telekomunikacyjnych”. W sytuacji istnienia regulacji prawnej w prawie cywilnym, penalizacja stalkingu miała na celu umocnienia pozycji zarówno ofiary jak i przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości (policji, prokuratorów, sędziów) w sądowej walce ze stalkerami.

3.3. **Belgia**⁴⁰

W Belgii stalking jest penalizowany w artykule 442 bis Kodeksu karnego, który obowiązuje od grudnia 1998 r., z późniejszymi zmianami w latach 2002 i 2003.

Zachowanie może być **jednorazowe lub wielokrotne**. Termin *belaging* (tłumaczony na angielski jako *harrasment*) może odnosić się do jednorazowego zachowania, powtarzających się zachowań tego samego rodzaju, bądź powtarzających się różnych zachowań. Bierze się pod uwagę takie elementy jak złośliwe intencje (zamiar) oraz naruszenie spokoju.

Brzmienie przepisu:

Kto nęka osobę, gdy wie lub powinien wiedzieć, że poprzez swoje zachowanie poważnie zakłóca jej spokój, podlega karze.

Zagrożenie karą:

Sprawca podlega karze grzywny od 50 do 300 euro oraz karze pozbawienia wolności od 15 dni do 2 lat albo jednej z tych kar.

Przestępstwo jest ścigane **na wniosek** pokrzywdzonego.

W Belgii nie ma nakazu powstrzymania się od określonego zachowania, który odnosiłby się jedynie do zapobieżenia działaniom stalkera. Tym niemniej na podstawie przepisów ogólnych nakaz taki może zostać wydany jako ostrzeżenie dla sprawcy albo przy wniesieniu sprawy do sądu. Ofiara może żądać na przykład zaniechania kontaktów ze strony prześladowcy czy zbliżania się.

---

⁴⁰ „Protecting women...”, str. 43-44.

W praktyce wątpliwości może budzić bardzo ogólne określenie: „poważnie zakłóca spokój”, które daje bardzo szerokie pole do interpretacji sędziom, którzy mogą pod tym określeniem rozumieć zarówno lęk jak i niepokój. Ponadto przepis wskazuje także na świadomość stalkera, który wie lub powinien wiedzieć, że jego zachowanie może zakłócać spokój ofiary.

Problemem praktycznym w Belgii jest kwestia oferowania sprawcy specjalistycznej terapii. Zarówno federalny Kodeks karny jak i wydawane na poziomie regionów rekomendacje w sprawie przemocy domowej zachęcają do kierowania sprawców na terapię, jednak zorganizowanie dostępu do pomocy terapeutycznej leży w gestii samorządów lokalnych, a te nie zawsze decydują się na finansowe wspieranie tego typu inicjatyw.

3.4. Dania⁴¹

W Danii stalking jest penalizowany w artykule 265 Kodeksu karnego, który obowiązuje od 1933 r., z późniejszymi zmianami w latach 1965 i 2004.

Nękanie powinno mieć zazwyczaj miejsce przez **pewien okres czasu**. Zazwyczaj jednorazowy incydent nie będzie wystarczający, aby sprawca otrzymał ostrzeżenie. Bierze się pod uwagę takie elementy jak wywołanie przez sprawcy niepokoju, obawy oraz złośliwe intencje.

Brzmienie przepisu:

Kto narusza spokój innej osoby poprzez niepokojenie jej, ściganie za pomocą listów lub przeszkadzając jej w podobny sposób, mimo ostrzeżeń policji, podlega karze.

Zagrożenie karą:

Sprawca podlega karze grzywny albo karze pozbawienia wolności do 2 lat. **Ukaranie możliwe jest dopiero po uprzednim ostrzeżeniu policji.** Ostrzeżenie obowiązuje przez 5 lat.

---

⁴¹ „Protecting women...”, str. 46-47.

Przez „niepokojenie” w prawie duńskim rozumie się takie zachowania, jak: grożenie, znieważanie, wdzieranie się/przeszkadzanie, ale może także oznaczać bezustanne obdarzanie uwagą, np. częste wysyłanie niechcianych kwiatów.

Przed skierowaniem sprawy na drogę sądową należy wystąpić do policji z wnioskiem o udzielenie sprawcy ostrzeżenia lub nałożenie na sprawcę nakazu powstrzymania się od określonych działań. Procedura nałożenia na sprawcę takiego nakazu lub udzielenie mu ostrzeżenia obejmuje przesłuchanie pokrzywdzonego oraz, w miarę możliwości, sprawcy. Kodeks karny nie określa szczegółowo wymogów wydania nakazu lub ostrzeżenia, decyzję taką podejmuje policja korzystając ze swej dyskrecjonalnej władzy. Tym niemniej w praktyce przesłanki nałożenia nakazu będą następujące:

- a) nękanie czy molestowanie muszą się powtarzać, aczkolwiek to jak częste muszą być zachowania zależy także od tego jak bardzo są poważne.
- b) w celu identyfikacji danych osobowych sprawcy mają zastosowanie ogólne zasady postępowania karnego.
- c) Nękanie musi trwać przez pewien okres czasu. Dla wydania ww. nakazu lub ostrzeżenia nie jest jedna konieczne wcześniejsze zgłaszanie spraw na policji (przed wnioskowaniem o ich wydanie).
- d) musi istnieć uzasadnione podejrzenie, że nękanie będzie kontynuowane, jeżeli na sprawcę nie zostanie nałożony nakaz lub ostrzeżenie.

Policja nie może odmówić nałożenia nakazu powstrzymania się od określonych działań jeśli sprawca był uprzednio karany za zgwałcenie, poważną napaść albo stosowanie poważnych gróźb. Ponadto każda decyzja o zastosowaniu nakazu lub odmowie jego zastosowania musi być uzasadniona.

3.5. Irlandia⁴²

W Irlandii stalking jest penalizowany w artykule 10 Ustawy o przestępstwach przeciwko osobie nie skutkujących śmiercią (*Non-Fatal Offences Against the Person Act*), która obowiązuje od 1997 r.

W przepisach użyte jest słowo „**uporczywie**”, co oznacza, że musi wystąpić więcej niż jeden czyn. Konieczne jest spowodowanie u innej osoby trwogi/popłochu/niepokoju (*alarm*), cierpienia albo krzywdy.

Przestępstwo jest definiowane nie poprzez zamiar stalkera, ale poprzez skutek jakim jest wywołanie negatywnych odczuć u ofiary (strachu, cierpienia, krzywdy). Oprócz jednak ww. elementu subiektywnego ustawodawca dodaje drugie kryterium obiektywne: stanowi, że zachowanie stalkera może wywołać takie reakcje u racjonalnie myślącej osoby⁴³. Ma to zapobiec by prawo antystalkingowe było nadużywane poprzez osoby nadwrażliwe i o chcące się na kimś zemścić.

Brzmienie przepisu:

Kto prześladowa osobę poprzez uporczywe śledzenie, podglądanie, natrętne narzucanie się (*pestering*), dręczenie/nie dawanie spokoju (*besetting*) albo komunikowanie się nią jest winnym przestępstwa.

Nękanie jest definiowane jako umyślne lub lekkomyślne (*recklessly*) poważne zakłócanie czyjegoś spokoju i prywatności lub powodowanie u innej osoby trwogi/popłochu/niepokoju (*alarm*), cierpienia albo krzywdy.

Zagrożenie karą:

Sprawca podlega karze grzywny nie przekraczająca 1905 euro i/lub karze pozbawienia wolności do 7 lat.

Sąd ma prawo wydać nakaz powstrzymywania się od kontaktów z ofiarą razem z orzeczeniem kary lub zamiast orzekania kary. Co więcej, sąd może orzec ww. nakaz

---

⁴² „Protecting women...”, str. 52-53.

⁴³ “the conduct would cause a reasonable person to suffer distress”.

także w sytuacji, gdy dowody przeciwko oskarżonemu są niewystarczające do jego skazania.

3.6. Malta⁴⁴

Stalking penalizowany jest w artykułach 251A-C Kodeksu karnego, które weszły w życie w 2005 r. Przepisy znajdują się w dziale Kodeksu karnego poświęconemu grożeniu, przemocy domowej i nękanii.

Wystarczające jest **jednorazowe zachowanie**. Konieczne jest wystąpienie takich zjawisk jak niepokój, strach i spodziewanie się przemocy. Prawo nie odnosi się w żaden sposób do intencji sprawcy, jednak stanowi, że sprawca zdaje sobie sprawę lub powinien zdawać sobie sprawę z tego, jaki skutek przynosi jego zachowanie.

Strach/niepokój ofiary podlegają nie tylko subiektywnym, ale także obiektywnym kryteriom: zachowanie stalkera musi wzbudzać niepokój u „racjonalnie myślącej osoby” (*reasonable person*)⁴⁵.

Brzmienie przepisu:

Art. 251A. Kto dopuszcza się postępowania stanowiącego nękanie drugiej osoby, przy czym jest lub powinien być świadomy, że takie postępowanie stanowi nękanie takiej drugiej osoby, jest winny czynu zabronionego na mocy niniejszego artykułu.

Artykuł 251B. Kto dopuszcza się postępowania, które wzbudza w drugiej osobie obawę przed użyciem przemocy wobec niej lub jej mienia lub wobec jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwa lub innej osoby wymienionej w artykule 221(1) lub wobec ich mienia.

Artykuł 251C. W art. 251A i 251B poprzez nękanie rozumie się takie zachowania jak wzbudzanie lęku i cierpienia.

Zagrożenie karą:

---

⁴⁴ tamże, str. 55-56.

⁴⁵ tamże, str. 103.

Sprawca podlega karze grzywny i karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy.

W prawie maltańskim zarówno na gruncie prawa karnego jak i cywilnego można wnosić o wydanie nakazu zabezpieczającego (*protection order*). Nakazem tym sąd może zakazać oskarżonemu śledzenie ofiary oraz narzucić innego rodzaju zobowiązania: zakazać bądź ograniczyć oskarżonemu dostęp do miejsc, w których pokrzywdzony bądź inna osoba wymieniona w nakazie, mieszkają czy pracują. Nakaz taki obowiązuje maksymalnie na sześć miesięcy bądź do momentu wydania wyroku. Sąd może utrzymać nakaz zabezpieczający w wyroku oraz inne nakazy, np. poddania się terapii.

3.7. Holandia⁴⁶

W Holandii stalking penalizowany jest w artykule 258b Kodeksu karnego, który obowiązuje od 12 lipca 2000 r.

Prawna definicja zakłada **wielokrotne** działanie. By zaistniało przestępstwo stalker musi działać z zamiarem zmuszenia ofiary do podjęcia określonych czynności, zaniechania działania lub z zamiarem wzbudzenia u ofiary strachu.

Brzmienie przepisu:

Kto bezprawnie, wielokrotnie, umyślnie narusza czyjąś prywatność z zamiarem zmuszenia jej do określonej czynności lub zaniechania określonej czynności albo wzbudzenia w niej strachu.

Zagrożenie karą:

Sprawca podlega karze grzywny do 11.250 Euro i karze pozbawienia wolności do 3 lat. Możliwe jest także orzeczenie kary ograniczenia wolności.

Na gruncie prawa cywilnego możliwe jest także wydanie nakazu powstrzymania się od pewnych działań. Nakaz ten może być także orzeczony w razie skazania z zawieszeniem wykonania kary. Kara nie jest wówczas wykonywana dopóki sprawca powstrzymuje się od nękania swojej ofiary.

---

⁴⁶ „Protecting women...”, str. 58-59.

Sprawca, który jest chory psychicznie może być także poddany obowiązkowemu leczeniu psychiatrycznemu.

3.8. Wielka Brytania⁴⁷

Ponieważ w Wielkiej Brytanii istnieje odrębne ustawodawstwo dla Anglii i Walii, Szkocji, Północnej Irlandii i Wyspy Man, ustawodawstwa antystalkingowe w tych częściach Wielkiej Brytanii różnią się nieco od siebie. Ustawodawstwo penalizujące stalking obowiązuje w Anglii i Walii, Szkocji i Irlandii Północnej od 1997 r., w postaci Ustawy o ochronie przed nękaniami⁴⁸. Na wyspie Man ustawa o tym samym tytule obowiązuje od 2000 r.

Zdarzenie musi się powtórzyć **co najmniej dwukrotnie**. Konieczne są w przypadkach mniejszej wagi wzbudzenie niepokoju i strachu, a w przypadkach większej wagi strach przed użyciem przemocy (z zastrzeżeniem, że zachowanie stalkera powinno wzbudzić takie odczucia u „rozsądnie myślącej osoby”). W żadnym z tych przypadków przesłanką nie jest złośliwy zamiar.

W Szkocji jest tylko jedno kryterium: lęk lub strach.

W Anglii i Walii, Irlandii Północnej i Wyspa Man wyróżnione są dwa stadia przestępstwa. Pierwszym jest nękanie. Oznacza ono wzbudzanie niepokoju i cierpienia. Drugim jest wzbudzanie w ofierze lęku przed użyciem przemocy.

W Szkocji jest tylko jedno stadium: nękania.

W Anglii i Walii, Irlandii Północnej i Wyspa Man sprawca nękania ponosi karę grzywny i/lub karę pozbawienia wolności do 3 lat. Wzbudzanie w ofierze lęku przed użyciem przemocy jest zagrożone karą grzywny (5000 £) lub karą pozbawienia wolności do 5 lat.

W Szkocji można także zasądzić odszkodowanie za straty na drodze cywilnej.

---

⁴⁷ tamże, str. 62-63.

⁴⁸ Angli i Walia, Szkocja i Wyspa Man mają „The Protection from Harassment Act”, natomiast Irlandia Północna: “Protection from Harassment Order, Statutory Instrument No. 1180 (N.I.9).

W Anglii i Walii, Szkocji i Irlandii Północnej nakaz powstrzymania się od pewnego działania (*restraining order*) jest orzekany przez sąd karny wraz z karą. W Szkocji, na Wyspie Man oraz w Irlandii Północnej sąd karny może orzec także środki cywilne adekwatne do sytuacji stalkingu.

3.9. Włochy⁴⁹

We Włoszech przestępstwo stalkingu zdefiniowane jest w artykule 612bis Kodeksu karnego.

Konieczne jest **działanie wielokrotne** w celu wywołania trwałego stanu niepokoju lub obawy albo wywołanie uzasadnionej obawy ofiary o jej osobiste bezpieczeństwo lub bezpieczeństwo innych osób, z którymi ta osoba jest związana emocjonalnie, a także zmuszanie swoim zachowaniem ofiary do zmiany jej zwyczajów.

Brzmienie przepisu:

Pod warunkiem, że popełniony czyn nie stanowi poważniejszego przestępstwa, kto przez swoje powtarzające się działanie nęka drugą osobę lub grozi jej w celu wywołania trwałego stanu niepokoju lub obawy lub wywołuje uzasadnioną obawę takiej drugiej osoby o jej osobiste bezpieczeństwo lub bezpieczeństwo innych osób, z którymi ta osoba jest związana emocjonalnie, lub zmusza ofiarę do zmiany jej zwyczajów.

Zagrożenie karą:

Sprawca podlega karze pozbawienia wolności na okres od sześciu miesięcy do czterech lat.

Kara podlega zwiększeniu, jeżeli sprawcą przestępstwa jest były partner ofiary.

Kara podlega zwiększeniu maksymalnie o połowę, jeżeli ofiarą jest nieletni, kobieta w ciąży lub osoba niepełnosprawna wymieniona w artykule 3 ustawy 104 z 1992 r., lub jeżeli czyn popełniono z użyciem broni lub przez osobę z zaburzeniami.

---

⁴⁹ ze strony internetowej włoskiego Ministerstwa ds. Równych Szans: <http://www.pariopportunita.gov.it/>, lipiec 2009 r.

Przestępstwo podlega karze na wniosek ofiary. Termin złożenia wniosku wynosi sześć miesięcy. Postępowanie wszczyna się **z urzędu** w przypadku, gdy ofiarą jest nieletni lub osoba niepełnosprawna wymieniona w artykule 3 ustawy 104 z 1994 r., lub jeżeli czyn popełniono w związku z innym przestępstwem, które podlega trybowi ścigania z urzędu.

3.10. Stany Zjednoczone

W Stanach Zjednoczonych stalking jest przestępstwem federalnym, a także stanowym w każdym z 50 stanów, w Dystrykcie Kolumbia i pozostałych terytoriach Stanów Zjednoczonych. W zależności od stanu prawo antystalkingowe nieco się różni. W ustawodawstwie poszczególnych stanów przepisy różnią się takimi elementami jak wywołanie o ofiary lęku i cierpienia psychicznego, a także w kwestii zamiaru sprawcy. Przepisy niektórych stanów stanowią, że ofiara musi odczuwać lęk, podczas gdy w innych istotne jest nie subiektywne odczucie ofiary, a obiektywna ocena, że zachowanie stalkera wzbudziłoby lęk u „racjonalnie myślącej osoby”. Różnice dotyczą także poziomu lęku, który musi zaistnieć, by uznano zachowanie stalkera za przestępstwo: w niektórych stanach musi to być lęk dotyczący utraty życia lub poważnego uszkodzenia ciała, w niektórych do uznania działania prześladowcy za stalking wystarczy, że ofiara odczuwa cierpienie emocjonalne⁵⁰.

Pierwszym stanem, który dokonał kryminalizacji stalkingu była w 1990 r. Kalifornia. Artykuł 646.9 kalifornijskiego Kodeksu karnego ustanowił w USA pierwszą legalną definicję stalkingu, która stała się wzorem zarówno dla innych stanów, ustawodawstwa federalnego jak i niektórych państw europejskich. Przepis ten brzmi: „kto świadomie, złośliwie i wielokrotnie śledzi lub świadomie nęka inną osobę i kieruje pod jej adresem wiarygodne groźby z zamiarem wywołania u tej osoby

---

⁵⁰ „Stalking Victimization in the United States”, Special Report, Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice, January 2009 (NCJ 224527), str. 3.

uzasadnionych obaw o jej bezpieczeństwo lub bezpieczeństwo członków jej najbliższej rodziny, jest uznawany za winnego przestępstwa stalkingu(...)"⁵¹.

Brzmienie przepisu:

Na poziomie ustawodawstwa federalnego stalking jest penalizowany w Tytule 18 (Crimes and Criminal Procedure), § 2261A⁵²: „Kto przemieszcza się pomiędzy stanami (...) z zamiarem zabicia, zranienia, nękania lub obserwuje/ inwigiluje w celu zabicia, zranienia, nękania lub zastraszenia innej osoby, w wyniku czego osoba ta doświadcza uzasadnionego lęku o swoje życie, zdrowie albo poważnego cierpienia psychicznego albo lęku o życie, zdrowie, poważne cierpienie psychiczne członka najbliższej rodziny (...), małżonka lub partnera życiowego albo

(...) używając poczty, usług komputerowych lub jakichkolwiek środków komunikacji międzystanowej powoduje poważne cierpienie psychiczne tej osoby lub wywołuje uzasadniony lęk o życie i zdrowie własne lub psychiczne członka najbliższej rodziny (...), małżonka lub partnera życiowego.

---

⁵¹ *Any person who willfully, maliciously, and repeatedly follows or willfully and maliciously harasses another person and who makes a credible threat with the intent to place that person in reasonable fear for his or her safety, or the safety of his or her immediate family is guilty of the crime of stalking, punishable by imprisonment in a county jail for not more than one year, or by a fine of not more than one thousand dollars (\$1,000), or by both that fine and imprisonment, or by imprisonment in the state prison.*

⁵² *Whoever—*

(1) travels in interstate or foreign commerce or within the special maritime and territorial jurisdiction of the United States, or enters or leaves Indian country, with the intent to kill, injure, harass, or place under surveillance with intent to kill, injure, harass, or intimidate another person, and in the course of, or as a result of, such travel places that person in reasonable fear of the death of, or serious bodily injury to, or causes substantial emotional distress to that person, a member of the immediate family (as defined in section 115) of that person, or the spouse or intimate partner of that person; or

(2) with the intent—

(A) to kill, injure, harass, or place under surveillance with intent to kill, injure, harass, or intimidate, or cause substantial emotional distress to a person in another State or tribal jurisdiction or within the special maritime and territorial jurisdiction of the United States; or

(B) to place a person in another State or tribal jurisdiction, or within the special maritime and territorial jurisdiction of the United States, in reasonable fear of the death of, or serious bodily injury to—

(i) that person;

(ii) a member of the immediate family (as defined in section 115 of that person; or

(iii) a spouse or intimate partner of that person;

uses the mail, any interactive computer service, or any facility of interstate or foreign commerce to engage in a course of conduct that causes substantial emotional distress to that person or places that

Zagrozenie karą:

Sprawca podlega karze: dożywotniego więzienia, jeśli skutkiem jest śmierć ofiary; do 20 lat pozbawienia wolności, jeśli skutkiem jest spowodowanie ciężkiego uszkodzenia ciała lub choroby zagrażającej życiu; do 10 lat pozbawienia wolności, jeśli poważne uszkodzenie ciała nastąpiło w wyniku użycia przez sprawcę niebezpiecznego narzędzia; do 5 lat pozbawienia wolności w innych przypadkach albo karze grzywny wraz z karą pozbawienia wolności⁵³.

Osoba, która nękając ofiarę narusza czasowy lub trwały nakaz lub zakaz sądu cywilnego lub karnego, nakaz powstrzymania się od pewnych działań, zakaz kontaktowania się lub inne podlega karze pozbawienia wolności od roku.

Niemal wszystkie stany kwalifikują stalking jako zbrodnię (*felony*) w sytuacji, gdy sprawca działa w warunkach recydywy (w zależności od stanu: popełnia przestępstwo po raz drugi lub trzeci) oraz gdy w grę wchodzi dodatkowe okoliczności obciążające, takie jak posiadanie broni, naruszenie nakazu sądowego lub nękanie ofiary, która nie ma skończonych 16 lat⁵⁴.

---

person in reasonable fear of the death of, or serious bodily injury to, any of the persons described in clauses (i) through (iii) of subparagraph (B);

⁵³ *A person who violates this section or section 2261A shall be fined under this title, imprisoned—*

(1) for life or any term of years, if death of the victim results;

(2) for not more than 20 years if permanent disfigurement or life threatening bodily injury to the victim results;

(3) for not more than 10 years, if serious bodily injury to the victim results or if the offender uses a dangerous weapon during the offense;

(4) as provided for the applicable conduct under chapter 109A if the offense would constitute an offense under chapter 109A (without regard to whether the offense was committed in the special maritime and territorial jurisdiction of the United States or in a Federal prison); and

(5) for not more than 5 years, in any other case,

or both fined and imprisoned.

(6) Whoever commits the crime of stalking in violation of a temporary or permanent civil or criminal injunction, restraining order, no-contact order, or other order described in section 2266 of title 18, United States Code, shall be punished by imprisonment for not less than 1 year.

⁵⁴ Ze strony internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości USA:
<http://www.cops.usdoj.gov/default.asp?Item=1073>, lipiec 2009 r.

3.11. Kanada⁵⁵

W Kanadzie stalking jest kryminalizowany od 1993 r. w artykule 264 kanadyjskiego Kodeksu karnego,⁵⁶ pod nazwą „przestępczego nękania” (*criminal harassment*).

Brzmienie przepisu:

Karalne jest wzbudzanie u innej osoby **uzasadnionej obawy** o jej bezpieczeństwo lub bezpieczeństwo znanych jej osób poprzez **wielokrotne** śledzenie tej osoby, bezpośrednie lub pośrednie komunikowanie się, obserwowanie miejsc gdzie ta osoba bywa, mieszka lub pracuje albo podejmowanie aktywności wzbudzających strach u tej osoby lub członka jej rodziny.

Kanadyjskie Ministerstwo Sprawiedliwości informuje jednak, że w przypadku, gdy działanie stalkera wzbudza przerażenie w oczywisty sposób (*overtly threatening*) już jednorazowy incydent można uznać za bezprawne nękanie. Przyjmuje się, że przestępstwo ma miejsce także wtedy, gdy stalker nie działał z zamiarem wywołania u ofiary lęku, a mimo tego jego zachowanie wzbudziło lęk u pokrzywdzonego.

Zagrożenie karą:

Sprawca podlega karze do dziesięciu lat pozbawienia wolności. Można w stosunku do niego ustanowić dozór kuratorski wraz ze zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktów z pokrzywdzonym, możliwe jest także orzeczenie grzywny.

Wobec prześladowcy sąd karny może orzec także obowiązujące do 12 miesięcy zobowiązanie do zachowania spokoju (*peace bond*) polegające np. na zakazie odwiedzania, kontaktowania się z pokrzywdzonym i członkami jego rodziny czy zakazie noszenia broni. Pokrzywdzony może także domagać się w sądzie rodzinnym wydania nakazu powstrzymania się od pewnych działań (*restraining order*), który w

---

⁵⁵ na podstawie informacji z publikacji „Stalking is a crime called criminal harassment”, Department of Justice Canada, 2003 r., dostępnej na stronie internetowej kanadyjskiego Ministerstwa Sprawiedliwości: http://www.justice.gc.ca/eng/pi/fv-vf/pub/har/har_e-har_a.pdf, lipiec 2009 r. oraz ze strony internetowej Duhaime.org: <http://www.duhaime.org/LegalResources/CriminalLaw/LawArticle-95/Stalking.aspx>, lipiec 2009 r.

⁵⁶ kanadyjski Kodeks karny dostępny jest na stronie internetowej: <http://www.canlii.com/en/ca/laws/stat/rsc-1985-c-c-46/latest/rsc-1985-c-c-46.html>, lipiec 2009 r.

swojej konstrukcji jest podobny do *peace bond* jednak inne są skutki jego naruszenia.

3.12. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę powyżej przedstawione definicje prawne można wydzielić szereg problemów związanych z legalną definicją przestępstwa stalkingu:

- a) czy dla uznania, że mamy do czynienia ze zjawiskiem stalkingu konieczna jest powtarzalność pewnych zachowań stalkera (a jeśli tak to czy wystarczy „kilka” zachowań czy należy precyzyjnie określić ich liczbę), czy też wystarczy działanie jednorazowe?
- b) czy konieczne jest określenie okresu trwania nękania czy też nie jest istotne jak długo ono trwa?
- c) czy istotna jest motywacja/zamiar sprawcy przestępstwa i jaki miałby on być (złośliwe intencje, naruszenie spokoju, zamiar zmuszenia ofiary do podjęcia określonych czynności, zaniechania działania lub z zamiarem wzbudzenia u ofiary strachu, wywołania trwałego stanu niepokoju lub obawy, zmiana zwyczajów)?
- d) czy dla zaistnienia przestępstwa konieczne jest wystąpienie skutku w postaci wywołania u pokrzywdzonego jakiegokolwiek reakcji (odczuwanie zagrożenia, lęku, niepokoju lub trwogi, cierpienia albo krzywdy, obawa przed przemocą)?

Rozważyć też należy szereg kwestii związanych z ustawową reakcją na przestępstwo stalkingu:

- a) kwestia ostrzeżenia policyjnego przed podjęciem ścigania sprawcy;
- b) wysokość kary, w tym kary pozbawienia wolności;
- c) kwestia trybu ścigania przestępstwa stalkingu: z urzędu albo na wniosek pokrzywdzonego;
- d) wprowadzenie prawnej możliwości nałożenia na sprawcę (oskarżonego) nakazu powstrzymywania się od pewnych działań: kwestia czy w ogóle wprowadzać taką możliwość, a jeśli tak to jakimi kryteriami powinna być ona obwarowana, na jakim etapie postępowania i w czyjej gestii byłoby nałożenie nakazu (policja, prokurator, sąd)?

- e) czy ustawodawca powinien gwarantować ofierze wsparcie psychologiczne i pomoc prawną, a sprawcy terapię?

Do powyższych kwestii, podobnie jak do problemu prawnego definiowania zjawiska stalkingu, ustosunkuję się w części 6 dotyczącej rekomendacji dla wprowadzenia w Polsce ustawodawstwa antystalkingowego.

4. Prawne możliwości walki ze zjawiskiem stalkingu w świetle prawa polskiego

Zjawisko stalkingu w Polsce niewątpliwie istnieje. Jedyne przeprowadzone w Polsce badania jego skali pokazały, że ofiarą nękania na tle emocjonalnym było 12% badanych.⁵⁷ W doniesieniach prasowych coraz częściej spotkać można opis przypadków stalkingu o dramatycznym przebiegu i kończące się ciężkim zranieniem lub śmiercią ofiar albo członków ich rodzin, w których prześladowanie trwało dłuższy czas, a policja i prokuratura ignorowała doniesienia ofiar nie podejmując postępowania lub bardzo szybko je umarzając.⁵⁸ Także prześledzenie różnych for internetowych pokazuje nie tylko występowanie owego zjawiska (w formie niekojących, nieustannych, głuchych telefonów⁵⁹, nachodzenia w pracy i w domu, gróźb popełnienia samobójstwa⁶⁰ czy upublicznienia informacji o orientacji seksualnej prześladowanego⁶¹), ale także ogromną bezradność i zagubienie ofiar prześladowania. Użytkownicy ww. forów najczęściej radzą by ignorować działania stalkera⁶², ale też zdając sobie sprawę z niemożności podjęcia skutecznych i

---

⁵⁷ Justyna Skarżyńska-Sernaglia: „Stalking w Polsce...” Wyniki owych badań są podane w niniejszym raporcie na str. 8.

⁵⁸ na przykład: Polityka - nr 37 (2671) z dnia 13-09-2008; s. 24

⁵⁹ na przykład: <http://forum.photoblog.pl/index/topic/tid/5030> z dnia 10.03.2009 r. czy <http://www.forum.halohalo.pl/viewtopic.php?p=2569> z dnia 10.03.2009 r.

⁶⁰ [http://www.forum.prawnikow.pl/viewtopic.php?t=297%](http://www.forum.prawnikow.pl/viewtopic.php?t=297%20) z dnia 17.03.2009 r.

⁶¹ <http://forum.gejowo.pl/viewtopic.php?t=2787&sid=147afba394dd55b6b9aa8f4ffd96de5a> z dnia 10.03.2009 r.

⁶² <http://forum.photoblog.pl/index/topic/tid/5030> z dnia 10.03.2009 r.

szybkich działań prawnych niejednokrotnie zachęcają do użycia przemocy przeciwko prześladowcy⁶³, co jest sytuacją, do której państwo prawne nie powinno dopuszczać.

4.1. Przepisy prawa materialnego

Odpowiadając na pytanie o konieczność kryminalizacji zjawiska stalkingu w Polsce należy dokonać analizy istniejących przepisów (zarówno prawa karnego jak i cywilnego) i zastanowić się czy mogą dać one skuteczną ochronę ofiarom tego zjawiska. Przede wszystkim zaś na jakie zachowania stalkera prawo reaguje oraz czy istnieje możliwość zapobiegania zjawisku stalkingu ochrony w postaci zobowiązania sprawcy do określonego zachowania, przede wszystkim zaś do powstrzymania się od kontaktów z ofiarą.

W prawie polskim jedyny przepis, który można nazwać „antystalkingowym” to art. 107 Kodeksu wykroczeń⁶⁴:

Kto w celu dokuczenia innej osobie złośliwie wprowadza ją w błąd lub w inny sposób złośliwie niepokoi, podlega karze ograniczenia wolności, grzywny do 1.500 złotych albo karze nagany.

Wydaje się, że powyższy przepis miałby zastosowanie do dokuczliwych telefonów czy innych zachowań stalkera, które same w sobie są prawnie indyferentne. Jego niewątpliwą zaletą jest katalog kar, które mają na celu bardziej zdyscyplinowanie sprawcy niż wyrządzenie mu poważnej dolegliwości. Wydaje się, że może to być skuteczny środek w stosunku do sprawców, którzy nękają swoje ofiary w skutek chwilowego odczuwania bardzo gwałtownych emocji (np. tuż po rozstaniu), i dla których nagana czy grzywna będą wystarczającymi środkami by zaniechali nękania.

Z drugiej jednak strony, ze względu na konstrukcję omawianego przepisu nie ma on zastosowania do bardzo wielu przypadków stalkingu. Powodem tego są takie

---

⁶³ <http://forum.gejowo.pl/viewtopic.php?t=2787&sid=147afba394dd55b6b9aa8f4ffd96de5a> z dnia 10.03.2009 r. <http://forum.gejowo.pl/viewtopic.php?t=2787&sid=147afba394dd55b6b9aa8f4ffd96de5a> z dnia 10.03.2009 r.

⁶⁴ Kodeks wykroczeń, z dnia 20 maja 1971 r., (Dz. U. nr 109, poz. 756 z 2007 r. – tekst jednolity)

znamiona tego wykroczenia jak cel działania sprawcy i motyw jakim jest złośliwość. Wykroczenie to może być popełnione wyłącznie umyślnie w formie zamiaru bezpośredniego, a warunkiem odpowiedzialności sprawcy jest udowodnienie mu złośliwości.⁶⁵ Samo stwierdzenie umyślności działania jest niewystarczające do zaistnienia wykroczenia.⁶⁶ M. Bojarski i W. Radecki piszą także, że „znięcie złośliwości cechuje szczególnie ustawienie podmiotowe, którego istotą jest np. dokuczanie, wyprowadzenie kogoś z równowagi itp.”⁶⁷ Przyjmując te komentarze należy uznać, że przepis ten mógłby mieć zastosowanie do zachowania stalkera, który prześladowuje swoją ofiarę z takich powodów jak niechęć, zemsta czy nienawiść (np. byłego pracodawcę czy byłego partnera), jednak raczej nie można go zastosować w takich sytuacjach, gdy motywem działania stalkera jest desperacka chęć pozyskania czyich względów, miłości, wymuszenie powrotu do zerwanego związku. Stalker niejednokrotnie podejmuje działania, które nie tylko są indyferentne prawnie, ale także w powszechnym rozumieniu mieszczą się w kulturowo akceptowalnym zabieganiu o czyjeś względy (np. wysyłanie prezentów, kwiatów, listów miłosnych). Mimo że intensyfikacja działań prześladowcy budzi u ofiary lęk i burzy jej poczucie bezpieczeństwa, to trudno tu mówić o złośliwości działania sprawcy i chęci dokuczenia ofierze. Co więcej: jak było już wspomniane powyżej w połowie przypadków stalkingu między sprawcą a ofiarą istniało wcześniej uczucie czy nawet pozostawali ze sobą w związku. Sprawca wie, że kiedyś nie był swojej ofierze obojętny i wszelkimi sposobami stara się zachęcić ją do powrotu, licząc, w swoim mniemaniu zasadnie, że jego cierpliwość zostanie wynagrodzona.

Jeżeli chodzi o przeciwdziałanie stalkingowi na gruncie prawa karnego, to naturalnie możliwe jest skorzystanie z przepisów kodeksu karnego w sytuacji, gdy zachowanie prześladowcy wypełnia znamiona przestępstwa. Biorąc pod uwagę najczęstsze sposoby działania stalkera istnieje możliwość zastosowania m.in. art. 156 k.k. (ciężki uszczerbek na zdrowiu), art. 157 k.k. (średni i lekki uszczerbek na zdrowiu, rozstrój zdrowia), art. 158 k.k. (udział w bójce lub pobiciu), art. 189 k.k. (pozbawienie

---

⁶⁵ W. Kotowski: „Kodeks wykroczeń. Komentarz”, Zakamycze, 2004 r., str. 416

⁶⁶ M. Bojarski, W. Radecki: „Kodeks wykroczeń. Komentarz”, wydanie 4, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006 r., str. 637-638

⁶⁷ tamże, str. 638

wolności)⁶⁸, art. 190 k.k. (groźba karalna), art. 191 k.k. (zmuszanie)⁶⁹, 193 k.k. (naruszenie miru domowego), art. 202 k.k. (prezentowanie treści pornograficznych), art. 212 k.k. (zniesławienie), art. 216 k.k. (zniewaga), art. 217 k.k. (naruszenie nietykalności cielesnej), art. 267 k.k. (naruszenie tajemnicy korespondencji) czy art. 288 (zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy). Podnieść należy, że przestępstwa określone ww art. 212, 216 i 217 k.k. ścigane są z oskarżenia prywatnego, co wymaga od ofiary dużego zaangażowania osobistego i samodzielnego gromadzenia dowodów.

W niektórych sytuacjach ofiara prześladowcy mogłaby także chronić swoje interesy wykorzystując bardzo „pojemne” artykuły 51 k.w. (zakłócanie porządku) albo 140 k.w. (nieobyczajny wybryk).

Żaden z wymienionych wyżej przepisów nie będzie miał zastosowania w sytuacji, gdy stalker podejmuje powtarzające się działania indyferentne prawnie, które jednak poprzez swoją kumulację i czas występowania powodują u ofiary niepokój, lęk, obawę o bezpieczeństwo własne i najbliższych osób i czynią spustoszenie w jej psychice. Co więcej, brak istnienia przepisu kryminalizującego stalking powoduje, że policja odmawia interwencji na wczesnym etapie prześladowania, czekając na eskalację działań sprawcy.

Przykładem przestępstwa, na które składa się szereg różnych czynów trwających przez pewien okres czasu jest przestępstwo znęcania się, stypizowane w art. 207

---

⁶⁸ przedmiotem ochrony art. 189 k.k. jest wyłącznie wolność w sensie fizycznym, w znaczeniu swobody ruchów i możliwości zmiany miejsca przebywania. (por. A. Zoll (red.): „Kodeks karny. Komentarz”, t. 2, Zakamycze 1999 r., str. 458 oraz R. Góral: „Kodeks karny. Praktyczny komentarz”, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 1998 r., str. 258.) Nie ma zatem możliwości zastosowania tego przepisu w sytuacji gdy stalker swoim zachowaniem zastrasza ofiarę do tego stopnia, że ta unika wychodzenia z domu czy jest zmuszona do zmiany miejsca zamieszkania.

⁶⁹ Art. 191 k.k. („Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3) mógłby mieć w niektórych wypadkach mieć zastosowanie do działań stalkera mających na celu zmuszenie ofiary do zaniechania pewnych czynności (np. spotkania określonych osób) czy podjęcia określonego zachowania (np. zgody na spotkania ze stalkerem) . Niedoskonałością tego przepisu w odniesieniu do efektywności przeciwdziałania zjawisku stalkingu jest fakt, że art. 191 do znamion określających czynność sprawczą zalicza wyłącznie użycie przemocy lub stosowanie groźby bezprawnej (por. A. Zoll (red.): „Kodeks karny. Komentarz”, str. 468, R. Góral: „Kodeks karny. Praktyczny komentarz”, str. 260 oraz J. Kosińska: „Prawnokarna problematyka stalkingu”, Prokuratura i Prawo nr 10, 2008 r.), podczas gdy niejednokrotnie sprawca zmusza ofiarę do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, jednak za pomocą innych środków niż wymienione w art. 191 k.k.

k.k.⁷⁰ Artykuł 207 k.k. mógłby być stosowany w niektórych przypadkach stalkingu, jednak tych bardziej drastycznych i przede wszystkim mających miejsce między członkami rodziny⁷¹, prześladowcą a osobą pozostającą w stosunku zależności od sprawcy albo osobą małoletnią. Wyklucza to tym samym stosowanie art. 207 k.k. do sytuacji, gdy ofiara stalkera jest osobą zupełnie nieznaną (np. osobą publiczną), znaną, ale nie związaną z prześladowcą emocjonalnie (np. lekarz, nauczyciel, urzędnik z którym prześladowca miał kontakt), ale także nie dotyczy najczęstszych sytuacji gdy sprawcę i ofiarę łączyły więzy uczuciowe, jednak nie mieszczą się one w granicach dyktowanych przez art. 115 § 11 k.k. W rozumieniu tego przepisu osobą najbliższą nie są: były małżonek, były partner, przyjaciel czy obecny lub były partner homoseksualny⁷².

Pojęcie „znęcania się” jest przez komentatorów rozumiane jako „działanie lub zaniechanie polegające na umyślnym zadawaniu bólu fizycznego lub dolegliwych cierpień moralnych, powtarzających się albo jednorazowych, lecz intensywnych i rozciągniętych w czasie (bicie, grożenie, znieważanie, zniszczenie mienia, odmawianie pożywienia czy leczenia osobie chorej)”⁷³, a także takie zachowania jak dręczenie psychiczne w postaci lżenia, wyszydzania, straszenia, zadawania cierpień.⁷⁴ Nawet posiłkując się ustawową definicją przemocy domowej⁷⁵ można

---

⁷⁰ „Art. 207. § 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”

⁷¹ W rozumieniu art. 115 § 11 k.k. osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

⁷² Kwestia czy partner homoseksualny jest osobą najbliższą w rozumieniu Kodeksu karnego pozostaje kwestią w doktrynie sporną.

⁷³ OSNKW (uchw. Izby Karnej) 86/76, za: R. Góral: „Kodeks karny. Praktyczny komentarz”, str. 279.

⁷⁴ A. Zoll (red.): „Kodeks karny. Komentarz”, str. 612

⁷⁵ Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie stanowi, że:

„Art. 2. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

spoznać, że szereg zachowań wymienionych we wcześniejszej części tej analizy jako charakterystyczny dla zachowań stalkera nie będzie mieścił się w zachowaniach definiowanych jako znęcanie się czy przemoc domowa.

Jeżeli chodzi o konstrukcję art. 207 k.k. to wydaje się, że niektóre rozwiązania zastosowane w tym przepisie warto byłoby zastosować *per analogiam* kryminalizując zjawisko stalkingu. Należą do nich m.in.⁷⁶:

- Z jednej strony znęcanie się to zachowanie składające się z jedno- lub wieloczynowych pojedynczych czynności naruszających różne dobra i systematycznie się powtarzających. Całość postępowania określona jest zbiorowo i choć poszczególne fragmenty mogą wypełniać znamiona różnych występków, to jednak znęcanie się stanowi odmienny, odrębny typ przestępstwa⁷⁷. **Wydaje się, że podobną konstrukcję należałoby przyjąć przy ewentualnym tworzeniu przepisu kryminalizującego zjawisko stalkingu.**
- Dla uznania, że miało miejsce przestępstwo znęcania się nie jest wystarczające subiektywne przekonanie o tym pokrzywdzonego. Konieczne jest wystąpienie także czynnika obiektywnego, jakim jest „hipotetyczne odczucie wzorcowego obywatela, tzn. człowieka o właściwym stopniu socjalizacji i wrażliwego na krzywdę drugiej osoby”. **W wielu omawianych wyżej ustawodawstwach antystalingowych istnieje konstrukcja nakazująca, aby lęk odczuwany przez pokrzywdzonego był uzasadniony;**

---

1) (...) członku rodziny - należy przez to rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.1)), a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą;

2) przemocy w rodzinie - należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.”

⁷⁶ Omówienie konstrukcji art. 207 k.k. za: A. Zoll (red.): „Kodeks karny. Komentarz”, str. 611-617

⁷⁷ uchwała pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, z. 7-8, poz. 86

by zachowanie stalkera wywoływało lęk u „racjonalnie myślącej osoby”.

Takie rozwiązanie wydaje się być uzasadnione.

- Z jednej strony Sąd Najwyższy w swoim wyroku stwierdził, że pojęcie „znęcania się” zawiera w sobie istnienie przewagi sprawcy nad osobą pokrzywdzoną. Nie jest możliwe wzajemne znęcanie się nad sobą małżonków w tym samym czasie⁷⁸. Orzeczenie to jest jednak krytykowane przez doktrynę.⁷⁹ **W mojej opinii przestępstwo stalkingu, jako mieszczące się w szerokich granicach tzw. „przemocy emocjonalnej” także wymaga istnienia przewagi sprawcy nad ofiarą (nie tylko w sensie fizycznym, ale także emocjonalnym). Wydaje się, że trudno jest mówić o stalkingu, gdy dwie osoby nękałyby się wzajemnie, aczkolwiek należy wziąć pod uwagę wątpliwości doktryny co do słuszności takiej konstrukcji.**
- § 3 art. 207 to typ kwalifikowany i przestępstwo skutkowe: kara jest zaostrzona w sytuacji gdy ofiara na skutek działania sprawcy targnie się na swoje życie. **W mojej opinii przepis kryminalizujący stalking powinien mieć podobny zapis.**

4.2. Zakaz zbliżania się, nakaz powstrzymania się od określonych działań

Niemal we wszystkich omawianych przeze mnie ustawodawstwach, w których istnieje prawo antystalkingowe, istnieje także możliwość wystąpienia na gruncie prawa karnego lub cywilnego o orzeczenie nakazów lub zakazów chroniących ofiarę, zarówno po zapadnięciu wyroku sądu karnego, jak i w trakcie trwania postępowania (ang. *restraining order* i *protection order*). Prawo polskie daje ofiarom stalkingu bardzo niewiele możliwości ochrony przed działaniami stalkera w formie zobowiązań nałożonych na sprawcę. Przed wszczęciem sprawy karnej i w jej trakcie (o ile oczywiście zachowanie stalkera daje podstawę do wszczęcia postępowania przy wykorzystaniu istniejących przepisów karnych) ofiara może skorzystać jedynie z

---

⁷⁸ wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1990 r. V KRN 96/90, OSP 1992, z. 4, poz. 78

⁷⁹ por. M. Mozgawa, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 1993/1/56; A. Wąsek: „Kodeks Karny. Część Szczególna, t. 1”, Wydawnictwo C.H. Beck, 2006 r.

drogi, jaka daje prawo cywilne. Artykuł 23 k.c.⁸⁰. gwarantuje ochronę dóbr osobistych, natomiast art. 24 k.c.⁸¹ stanowi, że osoba której dobro osobiste zostało naruszone cudzym działaniem może żądać zaniechania tego działania. W celu zabezpieczenia roszczenia niepieniężnego sąd może udzielić zabezpieczenia w każdy sposób, jaki uzna za odpowiedni. Na podstawie art. 755 § 1 pkt. 1 K.p.c.⁸² może orzec także zakaz kontaktowania się.

W prawie karnym nie jest możliwe orzeczenie zakazu zbliżania się przed prawomocnym rozstrzygnięciem sprawy. Zakaz można bowiem nałożyć jedynie na osobę, która została uznana za winną popełnienia przestępstwa. Sąd może to zrobić zawieszając wykonanie kary (art. 72 § 1 k.k.)⁸³ albo orzekając środek karny (art. 39 k.k.)⁸⁴. Naruszenie zakazu nałożonego przez sąd jest penalizowane w art. 244 k.k.⁸⁵

---

⁸⁰ Art. 23 k.c.: Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

⁸¹ Art. 24. § 1 k.c.: Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

§ 2. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

§ 3. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym.

⁸² Art. 755. § 1 k.p.c.: Jeżeli przedmiotem zabezpieczenia nie jest roszczenie pieniężne, sąd udziela zabezpieczenia w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni, nie wyłączając sposobów przewidzianych do zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. W szczególności sąd może:

1) unormować prawa i obowiązki stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania;(...)

⁸³ Art. 72. § 1. Zawieszając wykonanie kary, sąd może zobowiązać skazanego do:(...)

7a) powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób,

8) innego stosownego postępowania w okresie próby, jeżeli może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa.

⁸⁴ Art. 39 k.k.. Środkami karnymi są:(...)

2b) obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, **zakaz kontaktowania się z określonymi osobami** lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu,(...)

⁸⁵ Art. 244 k.k.: Kto **nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu** zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, prowadzenia pojazdów lub obowiązków

5. Opinia o wprowadzeniu do polskiego porządku prawnego przepisów kryminalizujących zjawisko stalkingu

L. Gardocki przywołuje koncepcję Birnbauma, wedle której „ustawodawca podejmuje decyzję o kryminalizacji na podstawie spostrzeżenia, że jakieś dobro prawnie chronione doznaje uszczerbku lub jest zagrożone uszczerbkiem ze strony pewnego rodzaju zachowania”.⁸⁶ Autor rozważając zagadnienia teorii kryminalizacji odnosi się także do kwestii zysków i strat towarzyszących uznaniu danego zachowania za przestępstwo oraz zwraca uwagę na przyjętą współcześnie zasadę subsydiarności prawa karnego⁸⁷. Nie wolno także zapomnieć o wyrażonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji⁸⁸ zasadzie proporcjonalności. Powyższe problemy należy wziąć pod uwagę rozważając zasadność kryminalizacji zjawiska stalkingu w Polsce.

J. Bentham odradzał stosowanie represji karnych, gdy szkodom społecznym można zapobiec w tańszy sposób. Przez powszechnie dziś przyjętą zasadę subsydiarności prawa karnego rozumie się to, że nie powinno się kryminalizować pewnych niepożądanych społecznie zjawisk, jeżeli wystarczające dla ich zwalczania są środki przewidziane w innych dziedzinach prawa. Także sfera wolności obywatelskiej powinna być chroniona przed nadmierną ingerencją prawa karnego.⁸⁹

Zasada proporcjonalności wymaga, by kryminalizacja była zawsze poprzedzona rachunkiem wiążących się z nią korzyści oraz strat i zagrożeń. L. Gardocki⁹⁰ za R. Frase podaje, że kryminalizując jakieś zjawisko należy uwzględnić koszty

---

powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu **kontaktowania się z określonymi osobami** lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

⁸⁶ L. Gardocki: „Zagadnienia teorii kryminalizacji”, Państwowe Wydawnictwa Naukowe, Warszawa, 1990 r., str. 45

⁸⁷ tamże, str. 109 i 127.

⁸⁸ Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP)

⁸⁹ L. Gardocki: „Zagadnienia...”, str. 127-129

⁹⁰ L. Gardocki: „Zagadnienia...”, str. 109-116.

funkcjonowania organów państwowych, koszty ponoszone przez osoby prywatne (np. adwokackie i procesowe), utratę przez ukaraną jednostkę wolności lub innego dobra oraz rozważyć czy nie istnieje lepszy, niekryminalny mechanizm wyegzekwowania zakazu. Do pozytywnych stron kryminalizacji należy zaliczyć prewencyjne oddziaływanie prawa karnego, efekt sprawiedliwościowy oraz efekt symboliczny, podkreślający znaczenie pewnych wartości. Przypatrzeć się zatem należy zarówno korzyściom jakie niesie ze sobą kryminalizacja zjawiska stalkingu, jak i zagrożeniem, które niesie taka decyzja.

5.1. Zalety kryminalizacji stalkingu

Licząc się z wymienionymi niżej zagrożeniami, jakie niesie kryminalizacja zjawiska stalkingu, należy podnieść, że koncepcja ta ma szereg zalet:

- kryminalizacja zjawiska jest nie tylko bardzo wyraźnym symbolem nieakceptowania przez państwo określonego zachowania, ale także środkiem ochrony interesów i bezpieczeństwa ofiar, przede wszystkim daje szansę przeprowadzenia wczesnej interwencji.
- uczynienie stalkingu przestępstwem daje podstawę do reagowania organów ścigania w sytuacji, gdy zachowania stalkera są prawnie indyferentne, a które poprzez ich całokształt i czas trwania skutkują doprowadzeniem ofiary do przerażenia, zmiany planów życiowych i życia w nieustannym stresie.
- kryminalizacja omawianego zachowania zdecydowanie buduje świadomość społeczną i świadomość policjantów i prokuratorów. Najgorsza sytuacja, z którą dziś w Polsce spotykają się ofiary stalkingu szukające pomocy na policji to rady funkcjonariuszy by umówić się z prześladowcą na kawę i stwierdzenie, że bez eskalacji działań stalkera przyjmujących postać innych kryminalizowanych zachowań policja jest bezradna.
- świadomość, że stalking jest przestępstwem, spowoduje z czasem wzrost świadomości obywateli, że pomocna może być interwencja organów ścigania. Niewątpliwie niebezpieczna dla porządku prawnego jest sytuacja gdy pokrzywdzeni nie znajdujący prawnej drogi rozwiązania swoich problemów, powodowani strachem i zmęczeni sytuacją, w jakiej się znaleźli sami usiłują

rozwiązać sytuację uciekając się czasami do działań niezgodnych z prawem (zastraszenie prześladowcy, pobicie).

- istnienie przestępstwa stalkingu daje możliwość wezwania sprawcy na przesłuchanie, pouczenie go przez policjanta, że jego zachowanie jest niezgodne z prawem czy ostrzeżenie⁹¹, a to w niektórych przypadkach może być interwencją wystarczającą, by sprawca zaniechał swych działań.
- możliwość skazania sprawcy na karę z warunkowym zawieszeniem jej wykonania byłaby także bardzo pomocna dla ofiary, o ile tylko zawieszeniu wykonania kary towarzyszyłoby nałożenie na skazanego zobowiązań: powstrzymania się od nachodzenia ofiary, jej przyjaciół czy rodziny, zastosowanie dozoru elektronicznego czy poddanie się terapii.

6.2. Zagrożenia związane z kryminalizacją stalkingu

We wszystkich państwach, w których istnieje ustawodawstwo antystalkingowe przed jego wprowadzeniem w życie toczyła się dyskusja przeciwników i zwolenników kryminalizacji tego zjawiska. Powołując argumenty przemawiające na rzecz penalizacji stalkingu nie sposób pominąć racji przeciwników tego rozwiązania. I tak jako słabe strony kryminalizacji stalkingu wymienia się:

- sięganie do prawa karnego, jako do najsurowszego sposobu reagowania na zachowanie dewiacyjne, i rezygnacja z innych, mniej opresyjnych, a być może skuteczniejszych środków reakcji.
- trudności z precyzyjnym sformułowaniem definicji stalkingu, tak by obowiązujący przepis nie był ani za wąski, ani zbyt ogólny. Wszelkie niedoskonałości sformułowania przepisu wpłyną niewątpliwie na efektywność jego stosowania.
- ewentualną niechęć ofiar stalkingu do zgłaszania tego przestępstwa, ponieważ prowadzenie postępowania niejednokrotnie łączy się z analizą szczegółów życia prywatnego pokrzywdzonego (ten argument wydaje się jednak nieco chybiony, ponieważ pomocy prawnej szukają osoby wyjątkowo zdeterminowane i

---

⁹¹ Taka forma reakcji policji powinna zostać specjalnie przewidziana w przepisach o stalkingu.

umęczone sytuacją, w jakiej się znalazły; same rozważają plusy i minusy włączenia organów ścigania do swojego życia prywatnego).

- trudności z gromadzeniem dowodów, jako że zachowania stalkera częstokroć mają miejsce w sytuacji gdy jest on sam na sam z ofiarą i nie ma żadnych innych świadków przestępstwa. Zeznanie przeciwko innemu zeznaniu jest często niewystarczającym środkiem dowodowym. Taka sama sytuacja występuje zresztą przy zjawisku przemocy domowej (te wątpliwości także wydają się uzasadnione jedynie częściowo. Dla zjawiska stalkingu charakterystyczna jest właśnie mnogość form, w jakich działa stalker, a wiele z nich może zostać udowodnionych: np. wysłane listy, świadkowie gróźb, nachodzenia czy śledzenia).
- Najpoważniejszym zagrożeniem wiążącym się z kryminalizacją zjawiska stalkingu jest moim zdaniem fakt, że podobnie jak z innymi przestępstwami, gdy istnieją trudności dowodowe, a głównym dowodem są często zeznania pokrzywdzonego (np. molestowanie małoletniego, znęcanie się), a w szczególności, gdy przestępstwo składa się z szeregu drobniejszych czynów, istnieje ogromne niebezpieczeństwo, że przestępstwo to może być zgłaszane przez osoby, które chcą komuś dokuczyć czy wymóc coś na osobie, z którą są czy były związane (niebezpieczeństwo to można zmniejszyć poprzez zastosowanie konstrukcji nakazującej, by lęk odczuwany przez ofiarę był uzasadniony oraz gromadząc także inne dowody niż same zeznania osoby pokrzywdzonej).

Rozważając przedstawione powyżej korzyści płynące z kryminalizacji zjawiska stalkingu, jak i niebezpieczeństwa z tego wynikające, **wyduje się, że penalizacja w Polsce stalkingu byłaby jednak wskazana.** Sąd Najwyższy wydając postanowienie dotyczące przestępstwa groźby karalnej⁹² bardzo mądrze podniósł, że jest to przestępstwo „skierowane jest przeciwko wolności człowieka w sferze psychicznej, tj. **poczuciu bezpieczeństwa, rozumianego jako wolność od strachu** i obawy o naruszenie innych jego – lub osób mu najbliższych – dóbr.” Dalej SN wypowiada się

---

⁹² postanowienie SN z dnia 15 lutego 2007 r. (IV KK 273/06 Prok i Prawo 2007/7-8/7), za: G. Wrona: „Definicja przemocy emocjonalnej...”

o **wolności od uczucia strachu, zagrożenia**. Te same wartości powinny przyświecać kryminalizacji stalkingu.

Tym niemniej należy bardzo ostrożnie zastanowić się nad konstrukcją proponowanego przepisu, a zwłaszcza zminimalizować ryzyko wykorzystania go do składania fałszywych oskarżeń.

Odwołując się do opisanych w niniejszej analizie różnych rozwiązań prawnych, należy rozważyć następujące kwestie:

a) jakiego rodzaju zachowania stalkera powinny być kryminalizowane? Czy ich katalog powinien być zamknięty?

W mojej opinii nie jest konieczne sporządzanie jakiegokolwiek katalogu czynów podejmowanych przez stalkera. Dość dobra wydaje mi się bardzo ogólna konstrukcja przepisu włoskiego: „kto nęka drugą osobę lub grozi jej w celu wywołania trwałego stanu niepokoju lub obawy lub wywołuje uzasadnioną obawę takiej drugiej osoby o jej osobiste bezpieczeństwo lub bezpieczeństwo innych osób, z którymi ta osoba jest związana emocjonalnie, lub zmusza ofiarę do zmiany jej zwyczajów.” Jeżeli by podjąć próbę stworzenia katalogu czynów składających się na przestępstwo stalkingu, to powinien być on otwarty.

b) czy dla uznania, że mamy do czynienia ze zjawiskiem stalkingu konieczna jest powtarzalność pewnych zachowań stalkera (a jeśli tak to czy wystarczy „kilka” zachowań czy należy precyzyjnie określić ich liczbę), czy też wystarczy działanie jednorazowe?

Wydaje się, że konieczne byłoby wielokrotne (a więc co najmniej dwukrotne) lub uporczywe zachowanie się prześladowcy (niepokojące, aczkolwiek niekoniecznie tego samego rodzaju).

c) czy konieczne jest określenie okresu trwania nękania czy też nie jest istotne jak długo ono trwa?

Jeżeli zachowanie nie miałyby być jednorazowe, wobec tego powinno trwać przez pewien okres czasu (raczej bez dokładnego sprecyzowania tego okresu) lub być „uporczywe”. To ostatnie określenie także sugeruje, że niepokojenie jest rozłożone w czasie. Trzeba także pamiętać, że odnośnie art. 207 k.k. Sąd Najwyższy uznał, że „wyjątkowo za znęcanie się można uznać również

postępowanie ograniczone wprowadzie do jednego zdarzenia zwartego czasowo i miejscowo, lecz odznaczające się intensywnością w zadawaniu dolegliwości fizycznych lub psychicznych, a zwłaszcza złożone z wielu aktów wykonawczych rozciągniętych w czasie.”⁹³ Interpretację tę *per analogiam* (a więc na zasadzie wyjątku od reguły, że prześladowanie musi być wielokrotne) można by także odnieść do przestępstwa stalkingu.

- d) czy istotna jest motywacja/zamiar sprawcy przestępstwa i jaka miałyby one być (złośliwe intencje, naruszenie spokoju, zamiarem zmuszenia ofiary do podjęcia określonych czynności, zaniechania działania lub z zamiarem wzbudzenia u ofiary strachu, wywołania trwałego stanu niepokoju lub obawy, zmiana zwyczajów)?

W mojej opinii kryterium intencji sprawcy dla zaistnienia przestępstwa stalkingu nie powinno być brane pod uwagę. Przemawiają za tym z jednej strony trudności dowodowe (właściwie trudno rzetelnie ustalić, co motywowało sprawcę do podjęcia działań), z drugiej zaś fakt, że wielu stalkerów nie działa ze złośliwych pobudek i nie ma zamiaru przestraszenia czy zaniepokojenia ofiary, a jedynie pragnie zdobyć jej miłość czy sympatię.

- e) czy dla zaistnienia przestępstwa konieczne jest wystąpienie skutku w postaci wywołania u pokrzywdzonego jakiegokolwiek reakcji (odczuwanie zagrożenia, lęku, niepokoju lub trwogi, cierpienia albo krzywdy, obawa przed przemocą)?

Zdecydowanie opowiadałabym się za tym, by do zaistnienia przestępstwa stalkingu zachowanie sprawcy wywoływało odczucie zagrożenia, lęku. Mógłby to być główny czynnik odróżniający przestępstwo stalkingu od wykroczenia stypizowanego w art. 107 k.w. **W mojej opinii zasadne byłoby zachowanie art. 107 k.w.** (może należałoby rozważyć kwestię złośliwych intencji sprawcy i motywację w postaci chęci dokuczenia i rozszerzyć przepis także na zdarzenia, gdy działanie stalkera jest dokuczliwe, ale nie podyktowane złośliwością), a **przestępstwo stalkingu stypizować poprzez włączenie takich znamion jak właśnie wzbudzenia u ofiary strachu, wywołania trwałego stanu niepokoju lub obawy czy zmuszenie jej do zmiany zwyczajów.** Adekwatna wydaje się też

---

⁹³ OSNKW 1976, z. 7, poz. 86

łagodna reakcja na wykroczenie (należy mieć nadzieję, że w wielu wypadkach nagana czy grzywna podziałają na stalkera dostatecznie odstraszająco, by zaniechał on swych działań) i surowsza na przestępstwo.⁹⁴

f) kwestia ostrzeżenia policyjnego przed podjęciem ścigania sprawcy

Sądzę, że korzystne byłoby wprowadzenie konstrukcji, która umożliwiałaby podjęcia ścigania stalkera dopiero po uprzednim upomnieniu przez policję lub ukaraniu z art. 107 k.w.⁹⁵ (zdarzenia te musiałyby zostać jakoś odnotowane). Pozwalałoby to uniknąć wszczynania postępowania w sytuacji, gdy stalker jest osobą wymagającą jedynie niewielkiej reakcji dla zaniechania swojej działalności. W przypadkach, gdy zachowanie stalkera, byłoby rzeczywiście groźne dla ofiary, istniałaby zawsze możliwość skorzystania z innych przepisów k.k. (np. groźba karalna czy naruszenie czynności narządu ciała).

g) wysokość kary

Z całą pewnością poza karą pozbawienia wolności przepis powinien zakładać możliwość nałożenia na sprawcę grzywny lub kary ograniczenia wolności wraz ze środkiem karnym w postaci zakazu kontaktowania się z pokrzywdzonym i innymi osobami. Wobec sprawcy przestępstwa stalkingu można by rozważyć także stosowanie dozoru elektronicznego.

h) kwestia trybu ścigania przestępstwa stalkingu: z urzędu czy na wniosek pokrzywdzonego?

Ponieważ w mojej opinii przestępstwo stalkingu powinno być określone także poprzez subiektywne odczucie pokrzywdzonego w postaci odczuwania lęku czy obawy, powinno zatem być ścigane na wniosek pokrzywdzonego.

i) problem wprowadzenia prawnej możliwości nałożenia na sprawcę (oskarżonego) nakazu powstrzymywania się od pewnych działań: kwestia czy w ogóle

---

⁹⁴ Warto jednak zauważyć, że taka konstrukcja będzie wywoływać spory co do tego czy dane zachowanie było wykroczeniem czy przestępstwem z daleko idącymi konsekwencjami dla sprawności postępowania.

⁹⁵ Tym niemniej wydaje się, że nie zawsze zachowanie stalkera będzie wyczerpywać najpierw znamiona wykroczenia a potem przestępstwa.

wprowadzać taką możliwość, a jeśli tak to jakimi kryteriami powinna być ona obwarowana, na jakim etapie postępowania i w czyjej gestii byłoby nałożenie nakazu (policja, prokurator, sąd)?

Wydaje się, że ofiara powinna mieć prawo do zagwarantowania jej poczucia bezpieczeństwa zanim zostanie rozpoznana prawnie. Biorąc pod uwagę, że tymczasowe aresztowanie byłoby środkiem niezmiernie dotkliwym dla oskarżonego, a także w wielu przypadkach nieuzasadnionym, dobrym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie środka zapobiegawczego w postaci powstrzymania się od kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną czy innymi wskazanymi we wniosku osobami.

j) czy ustawodawca powinien gwarantować ofierze wsparcie psychologiczne i pomoc prawną, a sprawcy terapię?

Podobnie jak we wszystkich przestępstwach wyjątkowo traumatycznych dla ofiary, minimalnym zadaniem wymiaru sprawiedliwości jest niepowodowanie wiktymizacji wtórnej. Wzmocnienie osoby pokrzywdzonej poprzez wsparcie psychologiczne jest pożądane tak samo jak wspieranie w ten sposób innych ofiar przemocy emocjonalnej, np. przemocy domowej.

Jeśli zaś chodzi o sprawców, to istnieją różne typy stalkerów. Część z nich ma zaburzenia osobowości lub boryka się z innego rodzaju problemami psychicznymi, które powodują, że zaczynają oni prześladować swoje ofiary. Jeżeli u podstaw działań stalkera leżą zaburzenia, to ukaranie go nawet najsurowszą karą pozbawienia wolności nie uwolni go od skłonności do nękania tej samej lub innej ofiary po opuszczeniu zakładu karnego. Podobnie jak w przypadku chociażby pedofilii czy znęcania się kara musi być wsparta terapią, aby skłonić sprawcę do zaniechania swojej działalności. Inaczej problem pozostanie nierozwiązany. Zobowiązanie do podjęcia terapii mogłoby być także jednym ze zobowiązań nakładanych na skazanego w przypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary.

Aby kryminalizacja zjawiska stalkingu przyniosła pokładane w niej nadzieje poza wnikliwym rozważeniem powyżej poruszonych problemów należałoby także zwrócić uwagę na **objęcie szkoleniem przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości: policjantów, prokuratorów i sędziów** w celu uwrażliwienia ich na istnienie zjawiska,

uświadomienie im jego powagi i nauczania prawidłowych sposobów wspierania osoby pokrzywdzonej i skutecznego gromadzenia dowodów (np. poprzez istnienie wypełnianych po każdym zdarzeniu kart na podobieństwo tzw. „niebieskich kart” stosowanych w przypadku przemocy domowej).

Drugim koniecznym działaniem powinno być **przeprowadzenie ogólnopolskiej akcji informacyjnej**, dostarczającej wiedzy czym jest stalking, jak się przed nim bronić oraz informacji, że nękanie na tle emocjonalnym jest zachowaniem nieakceptowanym przez państwo i podlega karze.

Kryminalizacja powinna zostać poprzedzona **przeprowadzeniem aktualnych badań na reprezentatywnej próbie**, aby rzetelnie ocenić skalę zjawiska, charakterystykę pokrzywdzonych, ich postawę w czasie borykania się z problemem nękania (czy szukali pomocy prawnej, czy podejmowali jakiegokolwiek działania nieformalne), ewentualnie rodzaj otrzymanego wsparcia od organów ścigania, a także specyfikę działań podejmowanych przez stalkerów w Polsce.

Bibliografia:

„Protecting women from the New crime of stalking: a comparison of legislative approaches within the European Union”; na stronie internetowej: http://stalking.medlegmo.unimo.it/RAPPORTO_versione_finale_011007.pdf.

„Stalking in Sweden. Prevalence and prevention”, The Swedish National Council for Crime Prevention, Edita Norstedts, 2006 r.

„Stalking is a crime called criminal harassment”, Department of Justice Canada, 2003 r., na stronie internetowej kanadyjskiego Ministerstwa Sprawiedliwości: http://www.justice.gc.ca/eng/pi/fv-vf/pub/har/har_e-har_a.pdf ,

„Stalking Victimization in the United States”, Special Report, Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice, January 2009 (NCJ 224527)

Black's Law Dictionary, West Group, St. Paul, Minn, 2000 r.

Bojarski Marek, Radecki Wojciech: „Kodeks wykroczeń. Komentarz”, wydanie 4, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006 r.

Gardocki Lech: „Zagadnienia teorii kryminalizacji”, Państwowe Wydawnictwa Naukowe, Warszawa, 1990 r.

Góral Roman: „Kodeks karny. Praktyczny komentarz”, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 1998 r.

Hołyst Brunon: „Psychologia kryminalistyczna”; Lexis Nexis, Warszawa 2004 r.

Kosińska Jolanta: „Prawnokarna problematyka stalkingu”, Prokuratura i Prawo nr 10, 2008 r.

Kotowski Wojciech: „Kodeks wykroczeń. Komentarz”, Zakamycze, 2004 r.

Longman Dictionary of Contemporary English, Third Edition, Longman Group Ltd, 1995

Marcin Szpond: „Stalking – nękanie”, strona internetowa: <http://www.kobietaiprawo.pl/stalking--nekanie.html>

Ogielvie Emma: „Stalking: Legislative, Policing and Prosecution Patterns in Australia, Australian Institute of Criminology Research and Public Policy Series No. 34, 2000 r.

Osica Natalia: „O stalkingu szerzej”; w: Niebieska Linia 3/56/2008

Pakes Francis, Winstone Jane: “Psychology and Crime”, Willan Publishing, 2007 r.

Polityka - nr 37 (2671) z dnia 13-09-2008

Skarżyńska-Sernaglia Justyna: „Stalking w Polsce – występowanie i charakterystyka zjawiska”; <http://psychologia.net.pl/artukul.php?level=415> sierpień 2009 r.

Szkot Anna: „Jak psychofani prześladowają gwiazdy”, na stronie internetowej http://www.dziennik.pl/magazyn-dziennika/article385272/Jak_psychofani_przesladuja_gwiazdy.html,

Szpond Marcin: „Kryminologiczna problematyka stalkingu”. Niepublikowana praca magisterska w posiadaniu autorki

A. Wąsek: „Kodeks Karny. Część Szczególna, t. 1”, Wydawnictwo C.H. Beck, 2006 r.

Wielki słownik polsko-angielski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Oxford University Press, 2002 r.

Winter F.: „Stalking” – nowe zjawisko? Jak pomagać pokrzywdzonym starkingiem? Model rozwiązań systemowych z Bremę/Niemcy”, Materiały z konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Ofiar Przystępstw, Bytów, 22 lutego 2008 r., Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2008 r.

Wrona Grzegorz: „Definicja przemocy emocjonalnej w aspekcie prawnym i psychologicznym”, w: „Przemoc emocjonalna”, Materiały z konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Ofiar Przystępstw, Bytów, 22 lutego 2008 r., Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2008 r.

Zoll Andrzej (red.): „Kodeks karny. Komentarz”, t. 2, Zakamycze 1999 r.

Orzecznictwo:

postanowienie SN z dnia 15 lutego 2007 r. (IV KK 273/06)

uchwała pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, z. 7-8, poz. 86

wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1990 r. V KRN 96/90, OSP 1992, z. 4, poz. 78